

Risiko- og kapitalstyring 2012

SpareBank 1 SR-Bank konsern

Innhold

INNLEDNING	3
SPAREBANK 1 SR-BANK	4
SPAREBANK 1 ALLIANSEN	5
FORMÅL MED RISIKO- OG KAPITALSTYRING I SPAREBANK 1 SR-BANK	6
OVERORDNET RAMMEVERK FOR STYRING OG KONTROLL	6
KAPITALDEKNINGSREGELVERKET	8
MINIMUMSKRAV TIL ANSVARLIG KAPITAL	10
DETALJINFORMASJON KAPITALDEKNING	12
KREDITTRISIKO	18
OVERSIKT OVER KREDITTEKSPONERINGER	22
MARKEDSRISIKO	31
MARKEDSRISIKO - PORTEFØLJEINFORMASJON – LANGSIKTIGE PLASSERINGER	33
OPERASJONELL RISIKO	35
LIKVIDITETSRISIKO	37
EIERRISIKO	39
FORRETNINGSRISIKO	41
OMDØMMERISIKO	42
STRATEGISK RISIKO	43
COMPLIANCE RISIKO (ETTERLEVELSE)	44
GODTGJØRELSESORDNINGEN	45

Innledning

Dokumentet er utarbeidet for å gi markedet best mulig informasjon om SpareBank 1 SR-Bank sin risiko- og kapitalstyring. Det er i tillegg ment å dekke kravene som er satt til offentliggjøring av risikoinformasjon etter "Forskrift om kapitalkrav".

Konsernets informasjonsstrategi vektlegger en utstrakt dialog med ulike interessegrupper der åpenhet, forutsigbarhet og gjennomsiktighet settes i fokus. Informasjonen skal være korrekt, relevant og tidsriktig om konsernets utvikling og resultater, og skal sørge for at konsernets ulike interessegrupper kan holde seg løpende orientert og skape tillit overfor investormarkedet.

Dokumentet oppdateres årlig, med unntak av informasjonen om kapitaldekning og minimumskrav til ansvarlig kapital som oppdateres kvartalsvis. Dette blir oppdatert i egne vedlegg (excel).

Kjernevirksomheten til banknæringen er å skape verdier gjennom å ta bevisst og akseptabel risiko. SpareBank 1 SR-Bank bruker betydelige ressurser på å videreutvikle risikostyringssystemer og prosesser i tråd med ledende internasjonal praksis. SpareBank 1 SR-Bank gjør utstrakt bruk av risikomodeller i risikostyringen. Risiko- og kapitalstyringen i SpareBank 1 SR-Bank støtter opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse, og sikrer samtidig finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning.

Den samlede risikoeksponeringen til SpareBank 1 SR-Bank er moderat. Ren kjernekapitaldekning for SpareBank 1 SR-Bank er pr 4. kvartal 2012 på 10,0 prosent, og godt over Finanstilsynet sitt krav på minimum 9 prosent. SpareBank 1 SR-Bank er godt rustet til å møte framtidige økte krav til kapitalisering fra myndigheter og markedet.

SpareBank 1 SR-Bank vurderer å ha en forsvarlig likviditetsbuffer og konsernet opplever at likviditeten i det europeiske kredittmarkedet er god.

Kredittrisiko står for en betydelig del av konsernets risiko. Kredittkvaliteten i SpareBank 1 SR-Bank sin portefølje er god og har vært stabil siste år. SpareBank 1 SR-Bank har en diversifisert portefølje. Personmarkedet utgjør 65 prosent av den totale utlånseksponeringen til SpareBank 1 SR-Bank som hovedsakelig består av godt sikrede boliglån. Andelen lån med belåningsgrad over 85 prosent er redusert det siste året som følge av strammere retningslinjer for boligfinansiering. Konsernets største bransjemessige konsentrasjon er rettet mot

næringsseierdom som utgjør ca 10 prosent av den samlede utlånsporteføljen (EAD) inkludert personmarkedet. Eiendomsporteføljen knyttet til utleie består i hovedsak av langsiktige leiekontrakter med finansielt solide leietakere.

Erfaringer fra Finanskrisen viser at fokus på operasjonell risiko og organisasjonskultur er en viktig del av god risikostyring. SpareBank 1 SR-Bank har derfor i samarbeid med Universitetet i Stavanger (UiS) utviklet og gjennomført en organisasjonsundersøkelse som måler den operasjonelle risikokulturen i organisasjonen. Undersøkelsen er unik i banksammenheng og gir grunnlag for å måle og forstå på hvilken måte organisasjonskulturen i SpareBank 1 SR-Bank påvirker konsernets eksponering for operasjonell risiko. Resultatene fra undersøkelsen bekrefter at SpareBank 1 SR-Bank har en god risikokultur hvor de ansatte vet hva som forventes av dem og opplever støtte fra organisasjonen til å opptre etisk riktig.

SpareBank 1 SR-Bank er godt rustet til å være med å skape verdier for den regionen konsernet er en del av.

SpareBank 1 SR-Bank

SpareBank 1 SR-Bank er i dag landets ledende aksjesparebank med en forvaltningskapital på 141 mrd kroner. SpareBank 1 SR-Bank har vært en av de mest lønnsomme bankene i Norden de siste 15 årene. Konsernresultat før skatt ble pr. 4. kvartal 2012 på 1,76 mrd kroner. Konsernets markedsområde er Rogaland, Hordaland og Agderfylkene, med ca 300.000 kunder. Antall ansatte er 1330.

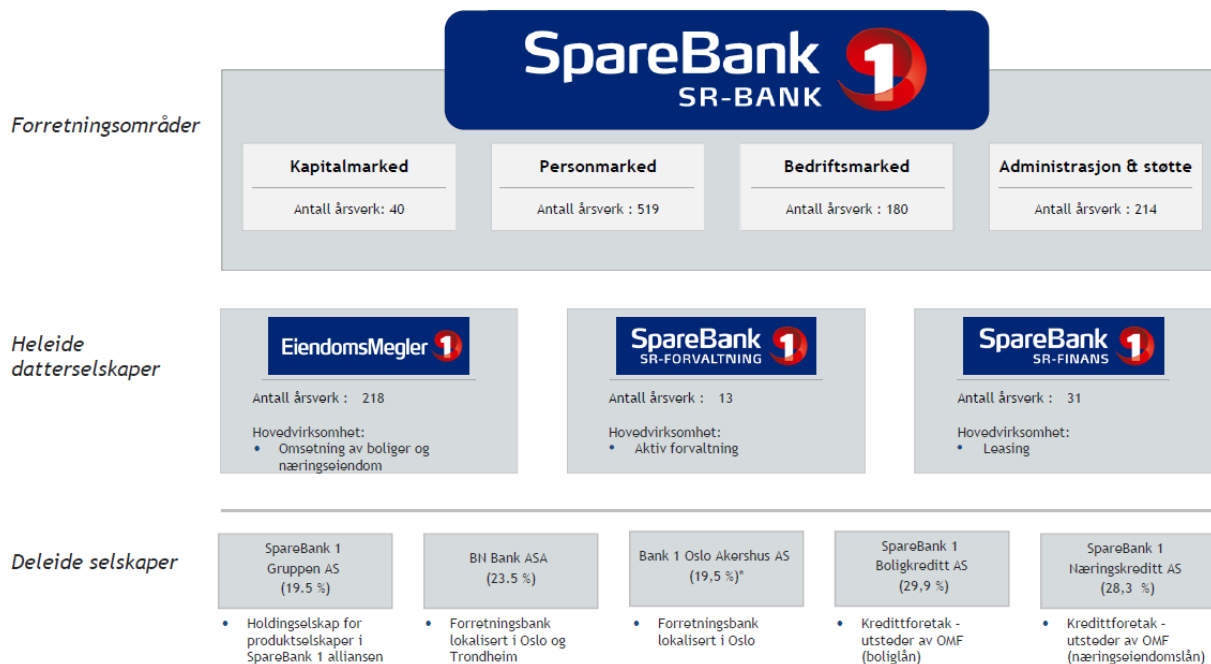
SpareBank 1 SR-Bank er et finanskonsern med et komplett produktspekter overfor personmarked, næringsliv og offentlig sektor.

I tillegg til selve bankvirksomheten har konsernet spesialkompetanse innen finansiering, valutarådgivning, fondsforvaltning, verdipapirhandel, forsikring, eiendomsmedling og finansiell rådgivning.

Konsernets hovedkontor er lokalisert i Stavanger. Oversikt over selskaper i SpareBank 1 SR-Bank er vist i figuren nedenfor.

Figur 1: Heleide og deleide selskaper i SpareBank 1 SR-Bank konsern

SpareBank 1 SR-Bank ASA

* Pr 17.01.13 eier SpareBank 1 SR-Bank 4,8 % av Bank 1 Oslo Akershus AS

SpareBank 1 Alliansen

SpareBank 1 Alliansen er et bank- og produktsamarbeid som består av flere uavhengige banker. SpareBank 1 Alliansen er samlet sett en av de største tilbydere av finansielle produkter og tjenester i det norske markedet. De uavhengige bankene i alliansen er SpareBank 1 SR-Bank, SpareBank 1 SMN, SpareBank 1 Nord-Norge, SpareBanken Hedmark og Samarbeidende Sparebanker. Bankene i SpareBank 1 Alliansen distribuerer finansielle produkter fra felleseide selskaper og samarbeider på sentrale områder som merkevare, arbeidsprosesser, kompetansebygging, IT-drift, systemutvikling og innkjøp. SpareBank 1 Alliansen har inngått strategiske samarbeidsavtaler med LO og LOs fagforbund.

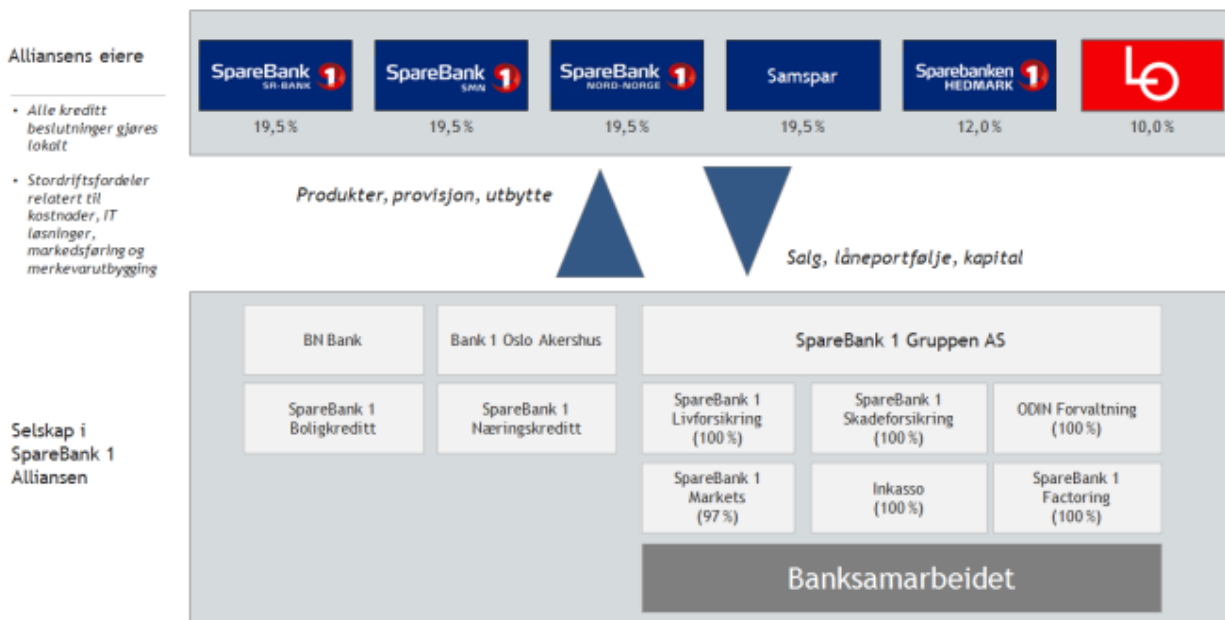
Et overordnet mål for SpareBank 1 Alliansen er å sikre den enkelte banks selvstendighet og regionale forankring gjennom sterk konkurransevne, lønnsomhet og soliditet.

Produktselskapene i SpareBank 1 Alliansen eies av bankene gjennom holdingselskapet SpareBank 1 Gruppen AS. Bankene i SpareBank 1 Alliansen eier også SpareBank 1 Boligkreditt AS, SpareBank 1 Næringskreditt AS, Eiendomsmegler 1, Alliansesamarbeidet SpareBank 1 Utvikling DA, SpareBank 1 Oslo Akershus AS og BN Bank ASA.

Figuren nedenfor gir en oversikt over eierstrukturen i SpareBank 1 Alliansen.

Figur 2: SpareBank 1 Alliansen

SpareBank1 Alliansen

Formål med risiko- og kapitalstyring i SpareBank 1 SR-Bank

Kjernevirksomheten til banknæringen er å skape verdier gjennom å ta bevisst og akseptabel risiko. Konsernet bruker derfor betydelige ressurser på å videreutvikle risikostyringssystemer og prosesser i tråd med ledende internasjonal praksis.

Risiko- og kapitalstyringen i SpareBank 1 SR-Bank støtter opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse, og sikrer samtidig finansiell stabilitet og forsvarlig formues-forvaltning. Dette oppnås gjennom en sterk organisasjonskultur som kjennetegnes av:

- Høy bevissthet om risikostyring
- En god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjeningen
- Å tilstrebe en optimal kapitalanvendelse innenfor vedtatt forretningsstrategi
- Å unngå at uventede enkelthendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad
- Utnyttelse av synergi- og diversifiseringseffekter

Overordnet rammeverk for styring og kontroll

SpareBank 1 SR-Bank skal ha en moderat risikoprofil, der heller ingen enkelthendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i vesentlig grad. Den samlede risiko-eksponeringen til SpareBank 1 SR-Bank vurderes som moderat.

SpareBank 1 SR-Bank eksponeres for ulike typer risiko, og de viktigste risikogrupperne er:

- **Kredittrisiko:** risikoen for tap som følge av kundens/ motpartens manglende evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser
- **Markedsrisiko:** risikoen for tap som skyldes endringer i observerbare markedsvariabler som renter, valutakurser og verdipapirmarkeder
- **Operasjonell risiko:** risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser
- **Likviditetsrisiko:** risikoen for at konsernet ikke er i

stand til å refinansiere sin gjeld eller ikke har evnen til å finansiere økninger i eiendeler uten vesentlige ekstrakostnader

- **Eierrisiko:** risikoen for at SpareBank 1 SR-Bank blir påført negative resultat fra eierposter i strategisk eide selskap og/eller må tilføre ny egenkapital til disse selskapene. Eierselskap defineres som selskaper hvor SpareBank 1 SR-Bank har en vesentlig eierandel og innflytelse
- **Forretningsrisiko:** risikoen for uventede inntekts- og kostnadssvingninger som følge av endringer i eksterne forhold som markedssituasjonen eller myndighetenes reguleringer
- **Omdømme risiko:** risiko for svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit og omdømme i markedet, det vil si hos kunder, motparter, aksjemarked og myndigheter
- **Strategisk risiko:** risikoen for tap som følge av feilslåtte strategiske satsinger
- **Compliance risiko:** risikoen for at konsernet pådrar seg offentlige sanksjoner/bøter eller økonomisk tap som følge av manglende etterlevelse av lover og forskrifter

For å sikre en effektiv og hensiktsmessig prosess for risiko- og kapitalstyring er rammeverket basert på ulike elementer som reflekterer måten styret og ledelsen styrer konsernet på. Hovedelementene er beskrevet nedenfor.

Konsernets strategiske mål bilde: SpareBank 1 SR-Bank skal være Sør- og Vestlandets mest attraktive leverandør av finansielle tjenester basert på:

- Gode kundeopplevelser
- Sterk lagfølelse og profesjonalitet
- Lokal forankring og beslutningskraft
- Soliditet, lønnsomhet og tillit i markedet

Risikoidentifikasjon og analyse: Prosessen for risikoidentifikasjon tar utgangspunkt i konsernets strategiske mål bilde. Prosessen er framoverskuende og dekker alle vesentlige risikoområder. For de områder hvor effekten av de etablerte kontroll- og styringstiltakene ikke vurderes som tilfredsstillende implementeres det forbedringstiltak. Sannsynlighets-reducerende tiltak skal prioriteres foran konsekvensreducerende tiltak.

Kapitalallokering: Avkastningen på risikojustert kapital er et av de viktigste strategiske resultatmålene i den interne styringen av SpareBank 1 SR-Bank. Dette innebærer at forretningsområdene tildeles kapital i henhold til den beregnede risikoen

ved virksomheten og at det foretas en løpende oppfølging av kapitalavkastningen.

Finansiell framskrivning og stresstesting: Med utgangspunkt i det strategiske målbildet og forretningsplanen utarbeides det en framskrivning av forventet finansiell utvikling for de neste 5 årene. I tillegg gjennomføres det en framskrivning av en situasjon med et alvorlig økonomisk tilbakeslag i økonomien.

For å vurdere konsekvensene av et alvorlig økonomisk tilbakeslag fokuserer konsernet i betydelig grad på de områder av økonomien som påvirker den finansielle utviklingen. Dette er først og fremst utvikling i kredittetterspørsel, aksjemarkedet, rentemarkedet og utvikling i kredittrisikoen. I tillegg til å ha konsekvenser for avkastningen på de underliggende eiendeler, vil et alvorlig økonomisk tilbakeslag også ha konsekvenser for kundenes spareadferd. Formålet med framskrivningene er å beregne hvordan den finansielle utviklingen i aktiviteter og makroøkonomi påvirker konsernets finansielle utvikling, herunder egenkapitalavkastning, fundingsituasjon og kapitaldekning.

Evaluering og tiltak: Analysene skal gi administrasjonen og styret tilstrekkelig risikoforståelse slik at de kan vurdere om konsernet har en akseptabel risikoprofil, og om konsernet er tilstrekkelig kapitalisert i henhold til risikoprofil og strategiske mål.

SpareBank 1 SR-Bank utarbeider kapitalplaner for å få en langsiktig og effektiv kapitalstyring samt sikre at konsernet har en forsvarlig kapitaldekning ut fra risikoeksponeringen. Kapitalplanen tar hensyn til både forventet utvikling og en situasjon med et alvorlig økonomisk tilbakeslag over flere år. SpareBank 1 SR-Bank har i tillegg utarbeidet beredskapsplaner for å i størst mulig grad kunne håndtere slike kritiske situasjoner.

Rapportering og oppfølging: Konsernets overordnede risikoeksponering og risikoutvikling følges opp gjennom periodiske risikorapporter til administrasjonen og styret. Overordnet risikoovervåking og rapportering foretas av avdeling for risikostyring og compliance, som er uavhengig av forretnings-enhetene.

Organisering og organisasjonskultur: SpareBank 1 SR-Bank er opptatt av å ha en sterk organisasjonskultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring. Organisasjons-kulturen omfatter ledelsesfilosofi og menneskene i organisasjonen med deres individuelle egenskaper

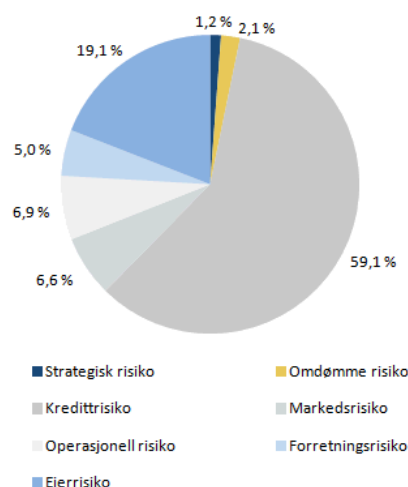
som integritet, verdigrunnlag og etiske holdninger. En mangelfull organisasjonskultur kan vanskelig kompenseres med andre kontroll- og styringstiltak. SpareBank 1 SR-Bank har derfor etablert et tydelig verdigrunnlag og etiske retningslinjer som er godt kommunisert og gjort kjent i hele organisasjonen.

Overordnet risikoeksponering

Risikojustert kapital beskriver hvor mye kapital konsernet mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen konsernet har påtatt seg. Ettersom det er umulig å gardere seg mot alle tap, har konsernet fastsatt at den risikojusterte kapitalen skal dekke 99,97 prosent av mulige uventede tap.

Grafen under viser risikojustert kapital fordelt på risikotype ved utgangen av 2012.

Figur 3: Risikojustert kapital fordelt på risikotype

Kredittrisiko står for 59 prosent av det totale risikobildet målt etter risikojustert kapital. Etter kredittrisiko utgjør eierrisikoen den største risikokategorien med 19 prosent.

Kapitaldekningsregelverket

Introduksjon til gjeldende kapitaldekningsregler - Basel II

EUs direktiv for kapitaldekning ble innført i Norge fra 1. januar 2007. Regelverket bygger på en standard for kapitaldekningsberegninger fra Bank for International Settlements (BIS). Formålet med kapitaldekningsregelverket er å styrke stabiliteten i det finansielle markedet gjennom:

- Mer risikosensitivt kapitalkrav
- Bedre risikostyring og kontroll
- Tettere tilsyn
- Mer informasjon til markedet

Kapitaldekningsregelverket baseres på tre pilarer:

Pilar 1: Minimumskrav til ansvarlig kapital

Pilar 2: Bankens interne risiko- og kapitalvurderingsprosess og individuell tilsynsmessig oppfølging.

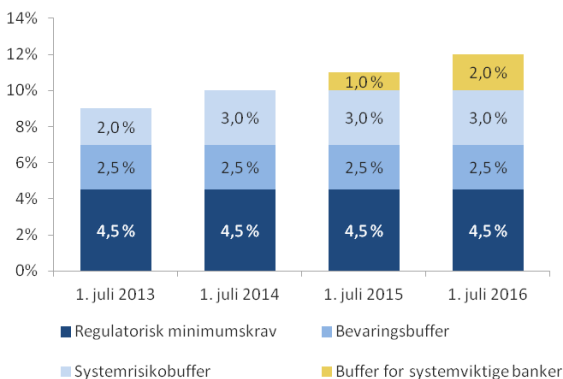
Pilar 3: Offentliggjøring av informasjon

Introduksjon til nytt regelverk - Basel III

Baselkomiteen la 16. desember 2010 fram nye minstekrav til kapitaldekning og likviditet for banknæringen (Basel III). EU vil gjennomføre disse reguleringene i kapitaldekningsdirektivet CRD IV, og gjennom en forordning CRR. Regelverket vil tre i kraft fra januar 2014.

Finansdepartementet har den 22. mars 2013 foreslått å innføre nye kapitalkrav noe tidligere enn gjennomføringsfristen i det internasjonale regelverket. Figuren under viser nye foreslåtte lovkrav til kapital i Norge.

Figur 4: Planlagt innføring av nye krav i Norge

Regulatorisk minimumskrav, bevaringsbuffer og systemrisikobufferen vil gjelde for alle banker, mens bufferen for systemviktige banker vil gjelde for banker som er spesielt viktige for økonomien.

I tillegg foreslås det en motsyklisk kapitalbuffer¹ på mellom 0 og 2,5 prosent i ren kjernekapital. Nivået skal tilpasses konjunktursituasjonen.

Inkludert den motsykliske bufferen vil nytt minimumsnivå for ren kjernekapitaldekning bli inntil 14,5 prosent.

I en overgangsperiode skal IRB-bankene i dag ikke ha et minimum kapitalkrav basert på gjeldende kapitaldekningsregelverk (Basel II) som er lavere enn 80 prosent av minimum kapitalkrav basert på det gamle kapitaldekningsregelverket (Basel I). Norske myndigheter har bestemt at "IRB-gulvet" skal videreføres inntil videre, men skal i utgangspunktet opphøre ved innføringen av Basel III.

Andre nye krav til kapital og likviditet som følge av Basel III er:

- Nye krav til hybridkapital og ansvarlige lån
- Nye fradragsregler i kjerne- og ansvarlig kapital
- Endring i kapitalmessige konsolideringsregler for SpareBank 1 Gruppen²
- Krav til uvektet egenkapitalandel (leverage ratio)
- Kvantitative likviditetskrav - Liquidity Coverage Ratio (LCR) og Net Stable Funding ratio (NSFR).
- Innføring av høyere kapitalkrav på derivatposisjoner (CVA-tillegg)

Overnevnte endringer innføres i perioden 2014 til 2019, med visse overgangsregler.

I tillegg til overnevnte endringer så har Finansdepartementet lagt fram et høringsnotat den 22. mars 2013 angående skjerpede risikovekter på

¹ I perioder med høy kredittvekst.

² I gjeldende regelverk kommer bokført verdi av selskapene til fradrag med henholdsvis 50 prosent i den rene kjernekapitalen og 50 prosent i tilleggskapitalen. I forslaget til nytt regelverk skal bokført verdi av selskapene utover 10 prosent av den rene kjernekapitalen i SpareBank 1 SR-Bank komme til fradrag i den rene kjernekapitalen.

boliglån. De presenterte fire forslag som vil kunne være til erstatning for overgangsregelen.

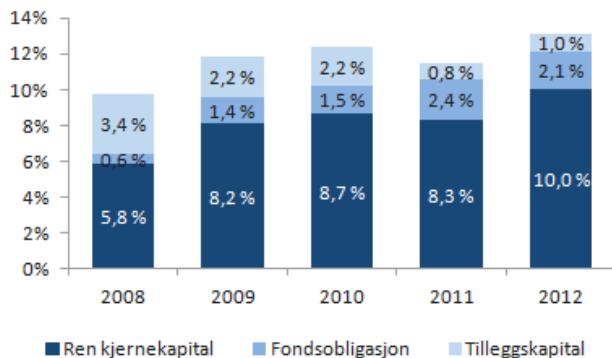
- Kapitalkrav som under standardmetoden (35 prosent risikovekter på boliglån)
- Øke LGD-gulvet³ fra 10 til 20 prosent
- Multiplikator for risikovektene lik 2, det vil si en dobling av dagens risikovekter
- Minstekrav til risikovekter på boliglån på 25 prosent

Kapitaldekning – SpareBank 1 SR-Bank

SpareBank 1 SR-Bank har i perioden 2008 til 2012 styrket ren kjernekapital med 6 mrd kroner som er mer enn en dobling av kjernekapitalen. SpareBank 1 SR-Bank hadde ved utgangen av 2012 en ren kjernekapitaldekning på 10,0 prosent og en kapitaldekning på 13,1 prosent, mot henholdsvis 8,3 prosent og 11,4 prosent ved utgangen av 2011. I disse beregningene inngår overgangsregelen som sier at kapitalkravet ved bruk av interne metoder ikke kan være mindre enn 80 prosent av kapitalkravet etter Basel I ("Basel I-gulvet").

Figuren under viser utviklingen i kapitaldekning for perioden 2008 til 2012.

Figur 5: Kapitaldekning

SpareBank 1 SR-Bank har utarbeidet en kapitaliseringsstrategi for å nå de framtidige kapitalmålene. SpareBank 1 SR-Bank er godt rustet til å møte usikkerhet i den økonomiske utviklingen og økte krav til kapitalisering fra myndigheter og markedet.

³ Tapsgard ved mislighold – LGD (loss given default)

Minimumskrav til ansvarlig kapital

I Pilar 1 beskrives ulike metoder som bankene kan velge mellom for å beregne kapitalkravet. De ulike metodene er vist i tabellen nedenfor.

Tabell 1: Alternative metoder for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital

Kredittrisiko	Markedsrisiko	Operasjonell risiko
Standardmetoden	Standardmetoden	Basismetoden
Grunnleggende IRB-metode*	Interne målemetoder*	Sjablongmetoden
Avansert IRB-metode*		AMA-metoden*

* Metodene krever tillatelse av Finanstilsynet

Minimumskravet til ansvarlig kapital (heretter kalt regulatorisk kapital) utgjør 8 prosent av vektet balanse (beregningsgrunnlaget). Det er i prinsippet to ulike tilnærminger for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital etter kapitaldekningsregelverket. Den ene tilnærmingen er basert på sjablongregler mens den andre er basert på bruk av interne modeller. Ved bruk av interne modeller er det regulatorisk minimumskravet til kapital basert på bankenes interne risikovurderinger. Dette gjør det lovbestemte minimumskravet til kapitaldekning mer risikosensitivt, slik at

kapitalkravet i større grad samsvarer med risikoen i de underliggende porteføljer eller aktiviteter. Bruk av interne modeller må forhåndsgodkjennes av tilsynsmyndighetene.

Tabellen nedenfor viser de hovedmetodene som SpareBank 1 SR-Bank bruker ved beregning av kapitalkravene for henholdsvis kreditt-, markeds- og operasjonell risiko.

Tabell 2: SpareBank 1 SR-Bank sine metoder for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital

Risikotype	Portefølje	Regulatorisk metode
Kredittrisiko	Stater – morbank	Standardmetoden
	Institusjoner – morbank	Standardmetoden
	Borettslag, lag og foreninger – morbank	Standardmetoden
	Foretak – morbank	IRB-Grunnleggende
	Massemarked – morbank	IRB-massemarked (Avansert)
	SpareBank 1 SR-Finans AS – datterselskap	Standardmetoden
	SpareBank 1 SR-Investering AS – datterselskap	Standardmetoden
	SpareBank 1 SR-Forvaltning AS – datterselskap	Standardmetoden
	Massemarked - SpareBank 1 Boligkreditt AS	IRB-massemarked (Avansert)
	Foretak – SpareBank 1 Næringskreditt AS	Standardmetoden
	Foretak – BN Bank AS	Standardmetoden
	Massemarked – BN Bank AS	Standardmetoden
Markedsrisiko	Egenkapitalrisiko – morbank	Standardmetoden
	Gjeldsrisiko – morbank	Standardmetoden
	Valutarisiko- morbank	Standardmetoden
	Døtre og andre deleide selskap	Standardmetoden
Operasjonell risiko	SpareBank 1 SR-Bank inklusive datterselskaper	Sjablongmetoden
	Andre deleide selskap	Standardmetoden

For datterselskapet SpareBank 1 SR-Finans AS er det planer om en overgang til IRB-metoden, men porteføljen rapporteres etter standardmetoden inntil videre. Selskapets hovedvirksomhet er leasingfinansiering samt billån med salgspant.

SpareBank 1 SR-Bank eier 29,9 prosent av SpareBank 1 Boligkreditt AS, 28,3 prosent av SpareBank 1 Næringskreditt AS og 23,5 prosent av BN Bank ASA pr 4. kvartal 2012. SpareBank 1 SR-Bank sin andel av kapitalkravet til disse selskapene konsolideres inn i SpareBank 1 SR-Bank sin kapitaldekningsrapportering basert på konsernets eierandel.

SpareBank 1 SR-Bank eier 19,5 prosent av SpareBank 1 Gruppen AS og 19,5 prosent av Bank 1 Oslo Akershus AS pr 4 kvartal 2012⁴. Den del av investeringen i SpareBank 1 Gruppens bokførte verdi som overstiger 2 prosent av SpareBank 1 Gruppens ansvarlige kapital går til fradrag i ansvarlig kapital og beregningsgrunnlaget i SpareBank 1 SR-Bank.

SpareBank 1 SR-Bank har tillatelse fra Finanstilsynet til å benytte interne målemetoder

(IRB) for kredittrisiko. Banken har tillatelse for bruk av IRB-Grunnleggende (IRB-Foundation) for foretak (heretter kalt bedriftsmarked) og IRB (IRB-retail) for massemarked (heretter kalt personmarked). Dette betyr at det lovbestemte minimumskravet til kapitaldekning for kredittrisiko vil være basert på konsernets interne risikomodeller.

Ved beregning av kapitalkravet etter Grunnleggende IRB-metode for bedriftsmarked beregnes risikoparameteren misligholdssannsynlighet (PD – Probability of Default) basert på egne modeller. Risikoparametrene konverteringsfaktor (KF) til bruk for å fastsette eksponering ved mislighold (EAD - Exposure at Default), og tapsgrad ved mislighold (LGD - Loss Given Default) er fastsatt etter sjablongregler i Forskrift om Kapitalkrav. SpareBank 1 SR-Bank vil i løpet av 2. kvartal 2013 søke Finanstilsynet om tillatelse til å bli IRB-avansert for foretak.

Ved beregning av kapitalkravet etter IRB-metode for personmarked benyttes egne modeller for beregning av risikoparametrene misligholdssannsynlighet (PD), konverteringsfaktor (KF) til bruk for å fastsette eksponering ved mislighold, samt tapsgrad ved mislighold (LGD).

⁴ I 1. kvartal 2013 har SpareBank 1 SR-Bank redusert sin eierandel fra 19,5 prosent til 4,8 prosent.

Detaljinformasjon kapitaldekning

Konsolidering

Konsolideringsmetode er lik for regnskapsformål og kapitaldekningsformål.

Tabell 3: Konsolideringsgrunnlag (beløp i tusen kroner)

Datterselskap				
Pr 31.12.2012	Antall aksjer	Bokført verdi	Stemmerett	Konsoliderings metode
Selskaper som er fullt konsolidert				
SpareBank 1 SR-Finans AS	334.000	485.566	100 %	Oppkjøpsmetoden
EiendomsMegler 1 SR-Eiendom AS	150	97.205	100 %	Oppkjøpsmetoden
Westbroker Finans AS	100	0	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Investering AS	3.500	178.191	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Forvaltning AS	6.000	29.019	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Forretningsservice AS	1.000	125	100 %	Oppkjøpsmetoden
Kvinnherad Sparebank Eigedom	3.000	15.061	100 %	Oppkjøpsmetoden
Rygir Industrier AS konsern	69.938.739	3.238	100 %	Oppkjøpsmetoden
Etis Eiendom AS	10.000	115	100 %	Oppkjøpsmetoden
Sum		808.520		
Pr 31.12.2011				
Selskaper som er fullt konsolidert				
SpareBank 1 SR-Finans AS	334.000	439.566	100 %	Oppkjøpsmetoden
EiendomsMegler 1 SR-Eiendom AS	150	56.885	100 %	Oppkjøpsmetoden
Westbroker Finans AS	100	0	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Investering AS	3.500	175.527	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Forvaltning AS	6.000	29.019	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Forretningsservice AS	1.000	125	100 %	Oppkjøpsmetoden
Kvinnherad Sparebank Eigedom	3.000	15.061	100 %	Oppkjøpsmetoden
Sum		716.183		

Tabell 4: Datterselskap som rapporterer etter standardmetode (beløp i mill kroner)

SR-Finans AS	31.12.2012	31.12.2011
Netto ansvarlig kapital	596	542
Minimumskrav ansvarlig kapital	431	392
Kapitaldekning %	11,07	11,06

Investeringer i tilknyttede selskaper

Investeringer i tilknyttede selskaper blir bokført etter egenkapitalmetoden i konsernet og etter oppkjøpsmetoden i morbanken. Investeringene blir behandlet likt for kapitaldekningsformål bortsett fra konsernets investeringer i SpareBank 1 Boligkreditt AS og i SpareBank 1 Næringskreditt AS. I konsernets kapitaldekning foretas en forholdsmessig konsolidering.

BN Bank ASA foretas en forholdsmessig konsolidering i konsernets kjernekapitaldekning. I SpareBank 1 SR-Bank blir investeringene bokført etter oppkjøpsmetoden. Den del av bokført verdi av investeringene i SpareBank 1 Gruppen AS og Bank 1 Oslo Akershus AS som overstiger 2 % av SpareBank 1 Gruppen sin og Bank 1 Oslo Akershus sin ansvarlige kapital går til fradrag i ansvarlig kapital og beregningsgrunnlaget.

Investeringer i felleskontrollert virksomhet

Investeringer i felleskontrollert virksomhet blir bokført etter egenkapitalmetoden i konsernet. I konsernets kapitaldekning går den bokførte verdien av investeringene i SpareBank 1 Gruppen AS og Bank 1 Oslo Akershus AS til fradrag i ansvarlig kapital og i beregningsgrunnlaget. Når det gjelder investeringen i

Tabell 5: Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet

Beløp i tusen kroner	Eierandel i prosent		Kapitaldekning i prosent		Eierandel i prosent		Kapitaldekning i prosent	
	31.12.2012	Kapitalkrav ¹⁾ 31.12.2012	31.12.2012	31.12.2011	31.12.2011	Kapitalkrav ¹⁾ 31.12.2011	31.12.2011	
SpareBank 1 Boligkreditt AS	29,9	1.713	10,46	34,4	1.553	9,83		
SpareBank 1 Næringskreditt AS	27,8	235	12,32	30,7	212	13,67		
BN Bank ASA	23,5	581	15,08	23,5	624	13,70		

1) SpareBank 1 SR-Bank sin andel

SpareBank 1 Boligkreditt AS bruker IRB metoden i sin kapitaldekningsrapportering. De øvrige selskaper bruker standardmetoden i sin kapitaldekningsrapportering.

Tabell 6: Ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner

Beløp i mill kroner	Bokført verdi	
	31.12.2012	31.12.2011
SR-Pensjonskasse	35	35
Sandnes Sparebank	48	62
Øvrige finansinstitusjoner	46	45
Sum	129	142

SpareBank 1 SR-Bank legger vekt på at alle enheter i konsernet har tilfredsstillende kapitalisering til enhver tid. Konsernets styrende organer har ikke lagt beskrankninger på styrets mulighet til å overføre kapital mellom morbanken og datterselskaper og mellom datterselskaper ut over det som følger av

regulatoriske og andre lovbestemte beskrankninger. Det er heller ingen vedtektsbestemmelser som setter slike beskrankninger.

Av samme grunn inngår ikke banken eller dets datterselskaper avtaler som setter beskrankning på styrets adgang til å overføre kapital som nevnt. Dette

gjelder så vel innlånsavtaler, som avtaler med leverandører og kunder.

På bakgrunn av overnevnte er det heller ikke satt begrensninger på styrets mulighet til å overføre kapital mellom de ulike forretningsenhetene i morbanken. For øvrig vil overføring av kapital mellom selskapene reguleres av den ordinære rammeloavgivningen for disse virksomhetene og for finanskonsernet.

I likhet med investering i datterselskapene har konsernet strategisk interesse i å understøtte virksomheten til SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Gruppen AS. I den anledning er konsernet opptatt av at det ikke inngås avtaler eller treffes vedtak eller lignende som innebærer en beskranking på eierbankenes mulighet til å overføre

kapital til disse selskapene dersom dette skulle være nødvendig for å oppnå tilfredsstillende kapitaldekning/soliditet. Konsernet er ikke kjent med at det foreligger slike beskrankninger ut over hva som følger av rammeloavgivningen og forskriften. Konsernet antar at det ikke vil være praktisk å overføre kapital fra disse to selskapene til eierbankene ut over ordinær utbyttebetaling og legger dette til grunn for konsernets egen risikoprofil. Etter det konsernet kjenner til foreligger det ikke privatrettslige beskrankninger som begrenser utbyttebetalinger fra disse selskapene

Ansvarlig kapital

Tidsbegrenset ansvarlig lånekapital får redusert egenkapitalverdien med 20 prosent hvert år de siste 5 årene før forfall. I den grad konsernet har ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner, går denne direkte til fradrag i konsernets egen ansvarlige kapital for den del som overstiger 2 prosent av mottakende finansinstitusjons ansvarlige kapital.

Har konsernet ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner som utgjør mindre enn 2 prosent av den enkelte finansinstitusjons ansvarlige kapital, kommer summen av slik kapital til fradrag i konsernets ansvarlige kapital for den del som overstiger 10 prosent av konsernets ansvarlige kapital. Dersom konsernet har fått pålegg om 100 prosent kapitaldekningsreserve på bestemte eiendeler skal et beløp tilsvarende eiendelens bokførte verdi trekkes fra i den ansvarlige kapitalen og i beregningsgrunnlaget. Beregningsgrunnlaget vektet i henhold til risiko.

Tabell 7: Ansvarlig kapital

Konsern (beløp i mill kroner)	31.12.2012	31.12.2011
Aksjekapital	6.394	3.183
- Egne aksjer	-9	-3
Overkursfond	1.587	625
Avsatt utbytte	384	299
Fond for urealiserte gevinster	72	43
Annen egenkapital	4.209	1.183
Utjevningfond	-	1.448
Grunnfondskapital	-	2.631
Kompensasjonsfond	-	55
Gavefond	-	293
Sum balanseført egenkapital	12.637	9.757
Kjernekapital		
Utsatt skatt, goodwill og andre immaterielle eiendeler	-56	-71
Fond for urealiserte gevinster tilgjengelig for salg	-1	-2
Fradrag for avsatt utbytte	-384	-299
50 % fradrag ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner	-17	-21
50 % fradrag i forventet tap IRB fratrukket tapsavsetninger	-319	-255
50 % kapitaldekningsreserve	-727	-665
Fondsobligasjon ¹⁾	2.374	2.402
Sum kjernekapital	13.507	10.846
Tilleggskapital utover kjernekapital		
Tidsbegrenset ansvarlig kapital	2.124	1.776
50 % fradrag ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner	-17	-21
50 % fradrag i forventet tap IRB fratrukket tapsavsetninger	-319	-255
50 % kapitaldekningsreserve	-727	-665
Sum tilleggskapital	1.061	835
Netto ansvarlig kapital	14.568	11.681
¹⁾ Betingelser fremgår av tabellen "Ansvarlig lånekapital og Fondsobligasjon"		
Minimumskrav ansvarlig kapital	31.12.2012	31.12.2011
Kredittrisiko	7.072	6.421
Markedsrisiko	470	477
Operasjonell risiko	447	408
Kapitalkrav knyttet til overgangsordninger	908	861
Minimumskrav ansvarlig kapital	8.897	8.167
Kapitaldekning	13,10 %	11,44 %
Herav kjernekapital	12,15 %	10,62 %
Herav tilleggskapital	0,95 %	0,82 %
Ren kjernekapitaldekning	10,01 %	8,27 %

Minimumskrav til ansvarlig kapital - kredittrisiko

Tabell 8: Minimumskravet til ansvarlig kapital for kredittrisiko fordelt på engasjementskategorier og underkategorier (beløp i mill kroner)

		Engasjement	Engasjement	Minimumskrav til ansvarlig kapital	Minimumskrav til ansvarlig kapital
		31.12.2012	EAD 31.12.2012	Konsolidert 31.12.2012	Konsolidert 31.12.2011
Foretak	Spesialiserte foretak	33.939	31.825	2.328	2.060
	Øvrige foretak	32.418	29.496	2.346	2.104
Massemarked	Massemarked SMB	5.276	5.268	39	37
	Engasjementer med pant i fast eiendom	105.409	105.400	796	758
	Øvrige massemarkedsengasjementer	2.088	2.083	58	78
Minimumskrav kredittrisiko IRB		179.130	174.072	5.567	5.037
Stater		883		3	4
Institusjoner		4.185		86	69
Foretak		2.318		166	113
Massemarked		812		23	19
Konsoliderte selskaper		21.675		1.187	1.193
Øvrige eiendeler		1.987		159	96
Minimumskrav standardmetoden		31.860		1.624	1.494
Fradrag				-119	-110
Samlet minimumskrav til ansvarlig kapital knyttet til kredittrisiko				7.072	6.421

Minimumskrav til ansvarlig kapital - markedsrisiko

Tabell 9: Minimumskrav til ansvarlig kapital for markedsrisiko, herunder posisjons-, mottaks-, parts-, valuta- og varerisiko (beløp i mill kroner)

	Konsolidert 31.12.2012	Konsolidert 31.12.2011
Posisjonsrisiko	350	363
- Herav egenkapitalinstrumenter	44	47
- Herav egenkapitalinstrumenter unntatt IRB	157	140
- Herav sertifikater og obligasjoner til virkelig verdi	103	94
- Herav sertifikater og obligasjoner til amortisert kost	46	82
Motpartsrisiko (derivater i handelsporteføljen)	120	114
- Herav derivater i handelsportefølje	56	63
- Herav derivater utenfor handelsportefølje	64	51
Valutarisiko	0	0
Sum	470	477

Minimumskrav til ansvarlig kapital – operasjonell risiko

Tabell 10: Minimumskravet til ansvarlig kapital for operasjonell risiko etter sjablongmetoden (beløp i mill kroner)

2012	Konsolidert	Eiendoms- megler 1	SR-Finans	SR-Forvaltning
Banktjenester	for			
massemarkeds kunder	241	44	0	6
Banktjenester for bedriftskunder	182	0	27	0
Betaling og oppgjørstjenester	24	0	0	0
Sum	447	44	27	6

2011				
Banktjenester	for			
massemarkeds kunder	228	36	0	7
Banktjenester for bedriftskunder	171	0	26	0
Betaling og oppgjørstjenester	9	0	0	0
Sum	408	36	26	7

Minimumskravet til ansvarlig kapital for operasjonell risiko er beregnet i prosent av snitt inntekt for hvert forretningsområde de 3 siste årene. Banktjenester for massemarkedet 12 prosent, banktjenester for bedriftsmarkedet 15 prosent og for øvrige tjenester 18 prosent.

Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjon

Tabell 11: Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjon (beløp i mill kroner)

Hovedstol	Betingelser	Forfall	Første forfalls- tidspunkt	2012	2011
Tidsbegrenset					
NOK 750	3 mnd Libor + margin	2021	2016	744	658
JPY 13 000	3 mnd Libor + margin	2012	2012	-	1.014
NOK 500	3 mnd Nibor + margin	2018	2013	232	469
NOK 450	3 mnd Nibor + margin	2017	2012	-	362
NOK 75	3 mnd Nibor + margin	2019	2014	82	84
NOK 825	3 mnd Nibor + margin	2022	2016	825	
Sum tidsbegrenset				1.883	2.587
Fondsobligasjon					
NOK 1 000	3 mnd Nibor + margin			992	992
USD 75	3 mnd Libor + margin			428	485
NOK 684	3 mnd Nibor + margin			741	719
NOK 116	3 mnd Nibor + margin			115	115
NOK 40	3 mnd Nibor + margin			40	40
Sum fondsobligasjon				2.316	2.351
Påløpte renter				24	37
Sum ansvarlig lånekapital				4.223	4.975

Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjon i utenlandsk valuta inngår i konsernets totale valutaposisjon slik at det ikke er valutarisiko knyttet til lånene. Av totalt 4 223 mill kroner i ansvarlig lånekapital teller 2 242 mill kroner som kjernekapital og 1 876 mill kroner som tidsbegrenset ansvarlig kapital. Aktiverte kostnader ved låneopptak blir reflektert i beregning av amortisert kost. Fondsobligasjoner kan maksimum utgjøre 15 prosent av samlet kjernekapital for obligasjoner med fastsatt løpetid og 35 prosent for fondsobligasjoner uten fastsatt løpetid. Eventuelt overskytende teller som evigvarende ansvarlig kapital.

Kredittrisiko

Kredittrisiko er risikoen for tap som følge av kundens/ motpartens manglende evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser.

SpareBank 1 SR-Bank har hovedsaklig kredittrisiko gjennom utlånsporteføljen i personmarkedet og bedriftsmarkedet. I tillegg har konsernet kredittrisiko gjennom likviditetsreserveporteføljen. Denne porteføljen skal i hovedsak bestå av obligasjoner og sertifikater med lav risiko som kvalifiserer for låneadgang i Norges Bank. Konsernet eksponeres også for kredittrisiko gjennom porteføljen i SpareBank 1 SR-Finans AS som består fortrinnsvis av leasing og billån.

Styring av kredittrisiko

Kredittrisikoen styres gjennom rammeverket for kredittinnvilgelse, engasjementoppfølging og porteføljestyling. Hovedelementene i rammeverket for kredittinnvilgelse er:

1) Kreditstrategi. Den overordnede kreditstrategien fastsetter at konsernet skal ha en moderat risikoprofil der ingen enkelthendelse skal kunne skade konsernets finansielle stilling i vesentlig grad. Konsernets kreditstrategi består i tillegg av overordnede kreditstrategiske rammer for å sikre en diversifisert portefølje og en tilfredsstillende risikoprofil.

Rammene setter grenser for misligholds-sannsynlighet, forventet tap, risikojustert kapital og hvor stor andel av samlet utlånseksponering som kan være mot bedriftsmarkedet.

2) Kredittpolitiske retningslinjer. De kredittpolitiske retningslinjene fastsetter minimumskrav som gjelder for alle typer finansiering, unntatt for engasjementer innvilget som ledd i utøvelse av særskilte kredittsikringsfullmakter. I tillegg til de generelle kredittpolitiske retningslinjene, er det utarbeidet et sett av mer spesifikke kredittpolitiske retningslinjer knyttet til bransjer eller segmenter som kan innebære en særskilt risiko.

3) Kreditfullmaksreglementet. Styret er ansvarlig for konsernets låne- og kredittinnvilgelser, men delegerer innen visse rammer kreditfullmaktene til adm. direktør, som igjen kan videredelegere disse innenfor egne fullmakter. De delegerede kreditfullmaktene er knyttet opp mot et engasjements forventede tap og dets misligholdssannsynlighet.

Fullmaktene er personlige. Det innebærer at kredittutvalgene ikke har beslutningsmyndighet, men innstiller til fullmaktshaver. Dersom innstilling fra kredittutvalg ikke foreligger, reduseres fullmaktsgrensene. Generelt er fullmaktene romslige dersom et engasjements forventede tap og misligholdssannsynlighet tilsier lav risiko, mens fullmaktene strammes inn progressivt med økende risiko.

4) Kreditbehandlingsrutiner.

Kreditbehandlingsrutinene regulerer i detalj alle forhold knyttet til konsernets kredittgivning og engasjementsoppfølging. Kreditgivningsprosessen gir en nærmere beskrivelse av kunden og formålet med lånesøknaden, samt vurderinger av:

- Hvorvidt kunden vil ha tilstrekkelig inntjening til å betjene løpende forpliktelser, renter og avdrag
- Hvor lenge og hvordan kunden kan dekke løpende forpliktelser, renter og avdrag dersom inntjening svikter
- Hvorvidt det er tilstrekkelig ledelsesevne og kapasitet til å møte dagens krav og fremtidige utfordringer
- Sikkerhetsobjekter og totalvurdering av risiko

Måling av kredittrisiko

Etter at engasjementene er innvilget foretas det en løpende engasjements- og porteføljeovervåking. Kredittrisikoen følges overordnet opp ved bruk av konsernets porteføljestylingssystemer, systemer for tidlig varsling av sentrale utviklingstrekk (early warning) og systemer for overvåking av kvaliteten i selve kredittinnvilgelsesprosessen.

Porteføljestylingssystemet inneholder informasjon om risikoen på både aggregert og detaljert nivå. Dette gjør det mulig å effektivt overvåke og styre risikoutviklingen i porteføljen. Det foretas en månedlig oppdatering av all porteføljefølgjeinformasjon inkludert oppdatering av misligholdssannsynligheten på kundene. Utviklingen av risikoen i porteføljene følges opp med særlig vekt på utviklingen i risikoklassifisering (migrering), forventet tap, risikojustert kapital og risikojustert avkastning.

SpareBank 1 SR-Bank bruker risikojustert kapital som måleparameter, da risikojustert kapital gjenspeiler den faktiske risikoeksponeringen vesentlig bedre enn hva det tradisjonelle fokuset på utlånsvolum gjør. Engasjement med høy risiko krever betydelig mer

risikojustert kapital enn engasjement med lav risiko. Dette betyr at det kan lånes ut vesentlig færre kroner til kunder med høy risiko enn til kunder med lav risiko.

Risikoklassifiseringssystemet

Konsernet bruker kredittmodeller for risikoklassifisering, risikoprising og porteføljestyling. Risikoklassifiseringssystemet baserer seg på følgende risikoparametre:

1) Eksponering ved mislighold – EAD (exposure at default)

Konverteringsfaktoren (KF) definerer hvor stor andel av ubenyttet kredittramme som forventes trukket opp ved mislighold. For garantier og innvilgede, men ikke trukne rammer for bedriftsmarkedskunder forutsettes det et opptrekk på 75 prosent (0,75). For innvilgede, men ikke trukne rammer på personmarkedskunder forutsettes det et opptrekk på 100 prosent (1)

2) Sannsynlighet for mislighold – PD (probability of default)

Kundene blir klassifisert i misligholdsklasser ut fra sannsynligheten for mislighold i løpet av en 12 - måneders periode basert på et langsiktig utfall.

Misligholdssannsynligheten beregnes på grunnlag av historiske dataserier for finansielle nøkkeltall knyttet til inntjening og tæring, samt på grunnlag av ikke finansielle kriterier som atferd og alder. For å gruppere kundene etter misligholdssannsynlighet benyttes det ni misligholdsklasser (A – I).

Definisjonen av den enkelte misligholdsklasse er vist i tabellen nedenfor.

Tabell 12: Definisjon av misligholdsklasser

Misligholdsklasse	Nedre grense for mislighold	Øvre grense for mislighold
A	-	0,10 %
B	0,10 %	0,25 %
C	0,25 %	0,50 %
D	0,50 %	0,75 %
E	0,75 %	1,25 %
F	1,25 %	2,50 %
G	2,50 %	5,00 %
H	5,00 %	10,00 %
I	10,00 %	99,99 %

I tillegg har konsernet to misligholdsklasser (J og K) for kunder med misligholdte og/eller nedskrevne engasjement.

3) Tapsgrad ved mislighold – LGD (loss given default)

Tapsgrad ved mislighold beskriver hvor mye konsernet potensielt kan tape dersom kunden misligholder sine forpliktelser. Vurderingen tar hensyn til verdien av underliggende sikkerheter og de kostnadene konsernet har ved å drive inn misligholdte engasjement. Konsernet fastsetter realisasjonsverdien på stilt sikkerheter på bakgrunn av egne erfaringer over tid, og slik at disse ut fra en konservativ vurdering reflekterer den antatte realisasjonsverdi i en lavkonjunktur.

Det benyttes syv klasser (1 – 7) for klassifisering av engasjementer i henhold til tapsgrad ved mislighold. Definisjonen av disse klassene for bedriftsmarkedssengasjementer er vist i tabellen nedenfor. Personmarkedskunder har en noe høyere estimert tilfriskningsgrad på misligholdte engasjementer, og tilsvarende tapsgrader for disse vil derfor være noe lavere enn for bedriftsmarkedskunder innen samme sikkerhetsklasse.

Tabell 13: Definisjon av tapsgrad (sikkerhetsklasser)

Klasse	Tapsgrad nedre grense	Tapsgrad øvre grense
1	-	0,08 %
2	-	0,08 %
3	0,08 %	13,62 %
4	13,62 %	27,23 %
5	27,23 %	40,85 %
6	40,85 %	54,46 %
7	54,46 %	68,08 %

4) Forventet tap – EL (expected loss)

Forventet tap beskriver det tapet konsernet statistisk sett må forvente å tape på utlånsporteføljen i løpet av en 12 måneders periode (langsiktig utfall). Forventet tap beregnes ved å multiplisere henholdsvis eksponering ved mislighold, sannsynlighet for mislighold, og tapsgrad ved mislighold.

Et engasjement får tildelt en risikogruppe fra laveste til høyeste risikogruppe basert på engasjementets

forventede tap. Risikogruppene er definert som vist i tabellen nedenfor.

Tabell 14: Definisjon av risikogrupper

Risikogruppe	Forventet tap nedre grense	Forventet tap øvre grense
Laveste	0 %	0,0125 %
Lav	0,0125 %	0,50 %
Middels	0,50 %	2,00 %
Høy	2,00 %	2,40 %
Høyeste	2,40 %	99,99 %

5) Uventet tap – UL (unexpected loss)

Det er mange forhold som påvirker konsernets tap på utlån og kreditter. Det forventede tapet er basert på størrelser som er usikre. Usikkerheten er i stor grad knyttet til egenskaper ved engasjementene. Det er relativt lite usikkerhet knyttet til godt sikrede engasjement til låntakere som har god betjeningsevne, mens det er relativt stor usikkerhet knyttet til svakt sikrede engasjement og til kunder med ustabil betjeningsevne.

For å ta hensyn til disse forholdene beregnes det et uventet tap på alle engasjement. Ved å summere de uventede tapene over alle engasjement får vi et anslag på hvor mye konsernet kan tape utover det forventede tapet. Dette anslaget tar hensyn til at alle kundene ikke gir tap samtidig.

Risikojustert kapital beskriver med andre ord hvor mye kapital konsernet mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen konsernet har påtatt seg. Ettersom det er umulig å gardere seg mot alle tap, har konsernet fastsatt at den risikojusterte kapitalen skal dekke alle mulige uventede tap ut fra et gitt konfidensnivå på 99,97 prosent.

6) Risikoprising – RORAC (Return On Risk Adjusted Capital)

SpareBank1 SR-Bank er opptatt av å prise risiko riktig. Dette innebærer at engasjementer med høy risiko prises høyere enn engasjementer med lav risiko. Det generelle nivået på risikoprisingen vil imidlertid også avhenge av konsernets overordnede avkastningsmål og hensynet til konkurransesituasjonen.

SpareBank 1 SR-Bank bruker derfor modeller som beregner den riktige risikoprisen som bør tas for blant annet å prise inn forventet tap og avkastning på risikojustert kapital. Risikoprisingmodellen tar

utgangspunkt i de samme hovedkomponentene som i konsernets risikoklassifiseringssystem.

Modellen bygger på en standard "RARORAC"-modell (Risk Adjusted Return On Risk Adjusted Capital) for måling av risikojustert avkastning.

Prisingmodellen brukes hovedsakelig ved innvilgelse og fornyelse til å beregne kundens pris og for å måle og følge opp lønnsomheten.

Sikkerheter

SpareBank 1 SR-Bank tar hensyn til hovedtyper av sikkerheter som vist i tabellen nedenfor:

Tabell 15: Hovedtyper av sikkerheter

Sikkerhetstype	Personmarkedet	Bedriftsmarkedet
Fast eiendom	X	X
Motorvogner	X	X
Fritidsbåter	X	
Verdipapirer	X	X
Kausjoner	X	X
Driftstilbehør		X
Skip		X
Anleggsmaskiner		X
Varelager		X
Landbruksløsøre		X
Kundefordringer		X
Innskudd		X

Det tillates ikke pant i innskudd hos personmarkeds kunder som omfattes av forbrukerdefinisjonen i Finansavtaleloven.

I personmarkedet fastsettes markedsverdien for fast eiendom enten ved å benytte meglertakst/takst, verdiestimer fra Eiendomsverdi (gjelder kun boligeiendom) eller unntaksvis ved å benytte egenrevaluering. Eiendomsverdi er et informasjons- og analyseverktøy som gir tilgang til estimert markedsverdi for eiendommer i Norge. Bruk av verdiestimer fra Eiendomsverdi kan i henhold til interne rutiner benyttes dersom eiendommen ligger i et velfungerende boligmarked og det er liten grad av usikkerhet i verdiestimatet. Egenrevaluering kan bare benyttes dersom vilkårene for dette er oppfylt, men da skal en annen enn kundeansvarlig godkjenne verddivurderingen som legges til grunn.

Realisasjonsverdien på fast eiendom fastsettes ved å ta utgangspunkt i markedsverdi og redusere denne med henholdsvis 20 prosent for boligeiendommer og 40 prosent for tomter og fritidseiendommer. I personmarkedet tas det i begrenset grad sikkerhet i andre objekter enn fast eiendom.

I bedriftsmarkedet er leieverdimetoden den primære metoden for beregning av sikkerhetsverdi på næringsseiendommer. Markedsverdien beregnes ved å multiplisere netto leieinntekter med en rentesats som reflekterer risikofri plassering + generell risikopremie. På basis av den beregnede markedsverdi fastsettes realisasjonsverdien til mellom 60 prosent og 80 prosent, avhengig av byggets beskaffenhet og hva det benyttes til. Spesialiserte industribygg med begrensede alternative anvendelsesmuligheter tilordnes en realisasjonsverdi på maksimalt 25 prosent av markedsverdien.

Øvrige sikkerhetsverdier verdivurderes i henhold til fastsatte interne rutiner. Realisasjonsverdien på de stilte sikkerhetene fastsettes ved å ta utgangspunkt i markedsverdi, og denne reduseres med en faktor som varierer med sikkerhetsobjektets egenskaper og utgjør minimum 20 prosent. Sikkerheter i form av negativ pant og unoterte verdipapirer tillegges ikke noen sikkerhetsmessig realisasjonsverdi, mens kausjoner bare kan tillegges realisasjonsverdi dersom visse vilkår er oppfylt.

Mislighold

Et engasjement anses som misligholdt dersom:

1) Et krav er forfalt med mer enn 90 dager og beløpet er over kr. 1.000, eller

2) Banken har grunn til å anta det er sannsynlig at debitor ikke klarer å tilbakebetale (fullt ut) i henhold til sine forpliktelser:

- Banken foretar nedskrivning på grunn av svekket kredittverdighet.
- Banken avhender en fordring til underkurs som følge av svekket kredittverdighet.
- Banken gir som følge av betalingsproblemer hos motparten betalingsutsettelse eller ny kreditt til betaling av termin, eller avtaler endringer i rentesatsen eller andre avtalevilkår.
- Det er begjært åpning av gjeldsforhandling, konkurs eller offentlig administrasjon hos motparten, eller det er innledet frivillig gjeldsforhandling.

- Banken antar av andre grunner at forpliktelsen ikke vil bli oppfylt.

Validering

Konsernet driver kontinuerlig videreutvikling og etterprøving av risikostyringssystemet og kredittinnvilgelsesprosessen for å sikre at dette holder en god kvalitet over tid. Dette valideringsarbeidet kan deles inn i to hovedområder:

Kvantitativ validering: Den kvantitative valideringen skal sikre at de benyttede estimerer for misligholds-sannsynlighet, eksponering ved mislighold og tapsgrad ved mislighold holder en tilstrekkelig god kvalitet. Det gjennomføres analyser som vurderer modellenes evne til å rangere kundene etter risiko (diskrimineringssevne) og evnen til å fastsette riktig nivå på risikoparameterne. I tillegg analyseres stabiliteten i modellenes estimerer og modellenes konjunkturfølsomhet. Den kvantitative valideringen vil i enkelte tilfeller suppleres med mer kvalitative vurderinger.

Anvendelse: Etterprøvingen skal vise om systemet for styring og måling av kredittrisiko er godt integrert i organisasjonen, og at det utgjør en sentral del av konsernets risikostyring og beslutningstaking. Valideringen viser at systemet for styring og måling av kredittrisiko er godt integrert i organisasjonen, og at det utgjør en sentral del av konsernets risikostyring og beslutningstaking.

Oversikt over kreditteksponeringer

Av de påfølgende tabeller framgår oversikt over bankens engasjementer til kredittrisiko basert på regulatoriske beregninger.

Engasjementer fordelt på geografiske områder

Tabell 16: Engasjementsbeløp for hver engasjementstype fordelt på geografiske områder før fradrag for nedskrivninger (beløp i mill kroner)

2012	Brutto utlån til kunder	Ubenyttet kreditt	Garantier	Sum
Rogaland	76.872	8.699	9.370	94.941
Agder-fylkene	9.650	1.084	1.167	11.901
Hordaland	14.029	1.576	1.697	17.302
Øvrige	8.962	941	1.014	10.917
Sum brutto engasjement kunder	109.513	12.300	13.248	135.061

2011				
Rogaland	71.256	8.121	6.942	86.319
Agder-fylkene	8.872	942	800	10.614
Hordaland	12.660	1.359	1.153	15.172
Øvrige	8.580	1.028	873	10.481
Sum brutto engasjement kunder	101.368	11.450	9.768	122.586

Engasjementer fordelt på engasjementstyper

Tabell 17: Samlet engasjementsbeløp, definert som brutto utlån til kunder + garantier + ubenyttet kreditt i konsernet, etter eventuell nedskrivning og uten hensyn til eventuell sikkerhetsstillelse og engasjementenes gjennomsnittlige størrelse i løpet av perioden, oppdelt i engasjementstyper (beløp i mill kroner)

2012	Engasjementsbeløp pr 31.12.12	Gjennomsnittlig engasjementsbeløp i 2012
Foretak	78.635	75.136
Massemarked	56.426	53.688
Brutto engasjement kunder	135.061	128.824
Individuelle nedskrivninger	-423	-421
Nedskrivning på grupper av utlån	-332	-347
Nedskrivning garantier	-1	-2
Netto engasjement kunder	134.305	128.055

Stater (Norges Bank)	1.007	505
Institusjoner	1.087	905
Sum engasjementsbeløp	136.399	129.465

2011	Engasjementsbeløp pr 31.12.11	Gjennomsnittlig engasjementsbeløp i 2011
Foretak	71.637	68.045
Massemarked	50.949	56.357
Brutto engasjement kunder	122.586	124.402
Individuelle nedskrivninger	-418	-410
Nedskrivning på grupper av utlån	-362	-360
Nedskrivning garantier	-2	-3
Netto engasjement kunder	121.804	123.630

Stater (Norges Bank)	3	513
Institusjoner	723	998
Sum engasjementsbeløp	122.530	125.141

Engasjementer fordelt på kundegrupper

Tabell 18: Engasjementsbeløp for hver engasjementstype fordelt på bransjer før fradrag for nedskrivninger (beløp i mill kroner)

	2012			2011		
	Brutto Utlån	Ubenyttet kreditt og garantier	Sum	Brutto Utlån	Ubenyttet kreditt og garantier	Sum
Jordbruk/skogbruk	4.141	1.659	5.800	3.773	729	4.502
Fiske/fiskeoppdrett	597	204	801	416	199	615
Bergverksdrift/utvinning	2.351	977	3.328	2.728	81	2.809
Industri	2.135	597	2.732	1.686	1.224	2.910
Kraft og vannforsyning/bygg og anlegg	3.804	1.260	5.064	4.022	2.518	6.540
Varehandel, hotell og restaurantvirksomhet	2.975	1.052	4.027	2.487	1.086	3.573
Utenriks sjøfart, rørtransport, øvrig transport	6.451	2.527	8.978	6.553	4.481	11.034
Eiendomsdrift	24.306	10.302	34.608	23.749	3.111	26.860
Tjenesteytende virksomhet	7.650	2.671	10.321	6.827	2.376	9.203
Offentlig forvaltning og finansielle tjenester	1.949	1.027	2.976	1.068	2.523	3.591
Ufordelt (merverdi fastrente utlån)	585	-585	0	466	-466	0
Sum foretak	56.944	21.691	78.635	53.775	17.862	71.637
Massemarked	52.569	3.857	56.426	47.593	3.356	50.949
Sum brutto engasjement kunder	109.513	25.548	135.061	101.368	21.218	122.586

Engasjementsbeløp fordelt etter gjenstående løpetid

Tabell 19: Engasjementsbeløp for hver engasjementstype fordelt etter gjenstående løpetid (beløp i mill kroner)

2012	På forespørsel	<1 år	1-5 år	over 5 år	Sum
Brutto utlån kunder	33.309	4.708	18.200	53.296	109.513
Ubenyttet kreditt	12.300				12.300
Garantier		10.020	1.561	1.667	13.248
Sum brutto engasjement kunder	45.609	14.728	19.761	54.963	135.061
Stater (Norges Bank)	1.007	-	-	-	1.007
Institusjoner	1.087	-	-	-	1.087
2011					
Brutto utlån kunder	33.216	3.871	15.161	49.120	101.368
Ubenyttet kreditt	11.450				11.450
Garantier		7.096	859	1.813	9.768
Sum brutto engasjement kunder	45.472	10.967	16.020	50.933	122.586
Stater (Norges Bank)	3	-	-	-	3
Institusjoner	723	-	-	-	723

Misligholdte og tapsutsatte engasjementer fordelt på kundegrupper

Tabell 20: Misligholdte og tapsutsatte engasjement fordelt på kundegrupper (beløp i mill kroner)

	Samlet engasjementsbeløp		Individuelle nedskrivninger	Resultatførte verdiendringer i løpet av perioden
	Tapsutsatte	Misligholdte		
2012				
Jordbruk/skogbruk	7	8	6	1
Fiske/fiskeoppdrett	0	0	0	0
Bergverksdrift/utvinning	0	0	7	-1
Industri	59	3	21	-2
Kraft og vannforsyning/bygg og anlegg	27	13	20	9
Varehandel, hotell og restaurantvirksomhet	50	13	22	11
Utenriks sjøfart, rørtransport, øvrig transport	59	30	58	1
Eiendomsdrift	227	161	122	42
Tjenesteytende virksomhet	202	13	77	103
Offentlig forvaltning og finansielle tjenester	0	0	0	0
Sum foretak	631	241	333	164
Overført fra nedskrivning på grupper av utlån				-30
Massemarked	156	219	90	3
Sum	787	460	423	137
2011				
Jordbruk/skogbruk	17	9	10	-1
Fiske/fiskeoppdrett	-	-	-	-1
Bergverksdrift/utvinning	11	-	8	-
Industri	70	6	31	4
Kraft og vannforsyning/bygg og anlegg	42	26	21	6
Varehandel, hotell og restaurantvirksomhet	26	6	19	4
Utenriks sjøfart, rørtransport, øvrig transport	105	38	50	15
Eiendomsdrift	224	123	128	30
Tjenesteytende virksomhet	64	30	57	31
Offentlig forvaltning og finansielle tjenester	-	-	-	-
Sum foretak	559	238	324	88
Overført fra nedskrivning på grupper av utlån				5
Massemarked	137	177	96	46
Sum	696	415	420	139

Tabell 21: Faktiske tap pr. misligholdsklasse i perioden (beløp i mill kroner)

	2012	2011
A (0,00-0,10 %)	0	0
B (0,10-0,25 %)	0	0
C (0,25-0,50 %)	0	0
D (0,50-0,75 %)	0	0
E (0,75-1,25 %)	0	0
F (1,25-2,50 %)	0	0
G (2,50-5,00 %)	0	0
H (5,00-10,00 %)	0	0
I (10,00 -)	0	0
J	0	0
K	137	139
Sum	137	139

Misligholdte og tapsutsatte engasjementer fordelt på geografiske områder

Tabell 22: Separat angivelse av de samlede engasjementsbeløp med verdifall og misligholdte engasjementer fordelt på geografiske områder, herunder samlede verdiendringer og nedskrivninger (beløp i mill kroner)

2012	Samlet engasjementsbeløp		Individuelle nedskrivninger
	Tapsutsatte	Misligholdte	
Rogaland	437	194	276
Agder-fylkene	124	120	76
Hordaland	150	115	51
Øvrige	76	31	20
Sum	787	460	423

2011			
Rogaland	342	170	229
Agder-fylkene	203	118	116
Hordaland	146	94	71
Øvrige	5	32	4
Sum	696	415	420

Nedskrivninger på utlån

Tabell 23: Avstemming av endringer i henholdsvis verdiendringer og nedskrivninger for engasjementer med verdifall

2012	Inngående balanse	Beløp ført mot nedskrivninger	Beløp som avsettes til eller tilbakeføres fra	
			anslått tap	Utgående balanse
Individuelle nedskrivninger	418	194	199	423
Nedskrivninger på grupper av utlån	362		-30	332
Spesifiserte tapsavsetninger garantier	2		-1	1
Sum	782	194	168	756

2011				
Individuelle nedskrivninger	402	174	190	418
Nedskrivninger på grupper av utlån	357		5	362
Spesifiserte tapsavsetninger garantier	3		-1	2
Sum	762	174	194	782

Eksposering for porteføljer der IRB-metoden benyttes

Tabell 24: Fordeling på risikoklasser der IRB-metoden benyttes (beløp i mill kroner)

2012 Engasjementskategori	Misligholds- klasse	Samlet EAD	Samlet ubenyttet ramme	Gjennom- snittlig risikovekt	Gjennom- snittlig tap gitt mislighold	Gjennom- snittlig konverterings- faktor
Foretak	A	69	19	28,9 %	45,0 %	99,0 %
	B	1.019	483	40,9 %	45,0 %	87,6 %
	C	7.931	3.330	58,3 %	45,0 %	87,8 %
	D	10.945	3.168	68,5 %	45,0 %	91,2 %
	E	6.056	1.103	77,8 %	45,0 %	94,6 %
	F	14.708	3.874	100,5 %	45,0 %	92,0 %
	G	14.458	2.348	118,0 %	45,0 %	94,9 %
	H	2.351	490	164,1 %	45,0 %	93,5 %
	I	2.934	380	185,7 %	45,0 %	95,9 %
	J	161	12	0,0 %	45,0 %	97,7 %
	K	690	18	0,0 %	45,0 %	99,2 %
Sum Foretak		61.322	15.225	95,3 %		92,4 %
Engasjementer med pant i fast eiendom	A	12.346	3.247	1,6 %	9,3 %	100,0 %
	B	11.358	1.119	4,3 %	9,6 %	100,0 %
	C	32.449	2.564	6,6 %	10,0 %	100,0 %
	D	18.432	1.016	9,6 %	10,1 %	100,0 %
	E	21.272	916	13,2 %	10,2 %	100,0 %
	F	6.569	169	19,9 %	11,0 %	100,0 %
	G	1.033	23	30,0 %	10,6 %	100,0 %
	H	843	17	45,1 %	10,8 %	100,0 %
	I	902	7	61,5 %	11,2 %	100,0 %
	J	91	2	1,9 %	9,5 %	99,9 %
	K	106	0	11,7 %	25,8 %	100,0 %
Sum massemarked eiendom		105.400	9.080	9,4 %	10,0 %	100,0 %
Øvrig massemarked	A	909	375	3,4 %	17,7 %	99,7 %
	B	2.108	421	5,6 %	14,1 %	99,8 %
	C	1.926	202	15,2 %	24,1 %	99,8 %
	D	830	63	23,7 %	27,3 %	99,9 %
	E	787	42	31,0 %	28,1 %	99,9 %
	F	333	14	34,8 %	24,0 %	99,9 %
	G	146	5	42,4 %	21,1 %	99,9 %
	H	103	2	57,5 %	24,2 %	99,8 %
	I	121	3	75,1 %	26,2 %	99,7 %
	J	8	0	0,4 %	36,0 %	99,8 %
	K	79	0	8,2 %	74,1 %	17,3 %
Sum øvrig massemarked		7.351	1.127	16,6 %	21,8 %	99,8 %

2011 Engasjementskategori	Misligholds- klasse	Samlet EAD	Samlet ubenyttet ramme	Gjennom- snittlig risikovekt	Gjennom- snittlig tap gitt mislighold	Gjennom- snittlig konverterings- faktor
Foretak	A	42	14	29,5 %	45,0 %	98,6 %
	B	795	334	42,1 %	45,0 %	88,8 %
	C	6.554	2.484	57,9 %	45,0 %	88,8 %
	D	9.767	2.710	67,1 %	45,0 %	91,6 %
	E	6.980	1.209	80,0 %	45,0 %	94,6 %
	F	13.381	2.649	96,0 %	45,0 %	93,9 %
	G	12.207	1.700	116,1 %	45,0 %	95,6 %
	H	1.134	223	152,2 %	45,0 %	93,9 %
	I	3.992	375	175,9 %	45,0 %	97,0 %
	J	58	15	0,0 %	45,0 %	92,5 %
	K	572	21	0,0 %	45,0 %	98,8 %
Sum Foretak		55.482	11.734	93,8 %		93,5 %
Engasjementer med pant i fast eiendom	A	9.285	2.561	1,6 %	9,0 %	100,0 %
	B	9.377	1.053	4,5 %	9,8 %	100,0 %
	C	27.973	2.462	6,4 %	9,7 %	100,0 %
	D	17.035	1.079	9,7 %	10,1 %	100,0 %
	E	22.035	1.086	13,6 %	10,5 %	100,0 %
	F	6.851	180	19,6 %	10,8 %	100,0 %
	G	915	22	30,3 %	10,9 %	100,0 %
	H	763	11	42,9 %	10,3 %	100,0 %
	I	789	12	61,2 %	11,1 %	100,0 %
	J	85	1	6,0 %	10,2 %	99,9 %
	K	121	0	22,6 %	20,7 %	100,0 %
Sum massemarked eiendom		95.229	8.468	9,9 %	10,0 %	100,0 %
Øvrig massemarked	A	782	307	3,9 %	20,5 %	99,7 %
	B	2.070	426	5,5 %	13,6 %	99,9 %
	C	2.027	197	17,4 %	27,4 %	99,8 %
	D	841	60	27,6 %	31,9 %	99,9 %
	E	888	57	35,1 %	32,2 %	99,9 %
	F	465	20	41,7 %	30,1 %	99,9 %
	G	171	3	40,5 %	19,6 %	99,9 %
	H	100	2	51,9 %	23,0 %	99,8 %
	I	100	2	78,3 %	26,3 %	99,8 %
	J	8	0	0,3 %	50,4 %	100,0 %
	K	77	0	14,1 %	46,0 %	100,0 %
Sum øvrig massemarked		7.528	1.075	19,1 %	24,1 %	99,9 %

Sammenligning av risikoparametre med faktisk utfall

Et engasjement anses som misligholdt dersom et krav er forfalt med mer enn 90 dager og beløpet er over 1.000 kr, eller når banken har grunn til å anta det er sannsynlig at debitor ikke klarer å tilbakebetale i henhold til sine forpliktelser ovenfor banken. Tabellen nedenfor viser gjennomsnittlig estimert og faktisk mislighold for porteføljen siste år og for perioden 2006-2011. Misligholdsprosenten defineres som totalt antall kunder som er, eller som har vært i mislighold innenfor en 12 måneders periode, sett i forhold til totalt antall kunder i porteføljen. Dette betyr at en misligholdt kunde med et lite låneengasjement vektet like mye som en misligholdt kunde med et stort låneengasjement.

Tabell 25: IRB Misligholdsnivå (uvektet)– PD-modeller

Portefølje	Estimert mislighold	Faktisk mislighold	Estimert mislighold	Faktisk mislighold
	2010 - 2011	2010 - 2011	2006 - 2011	2006-2011
Massemarked med pant i fast eiendom	0,93 %	0,29 %	0,91 %	0,34 %
Øvrig massemarked	3,69 %	1,91 %	3,39 %	2,26 %
Foretak	3,74 %	2,40 %	2,98 %	2,24 %

Tabell 26 viser estimert og faktisk tapsgrad for misligholdte lån i SpareBank 1 SR-Bank. Forskrift om Kapitalkrav forutsetter at estimert tapsgrad skal representere økonomiske nedgangstider (downturn). Estimert tapsgrad for massemarked er estimert for alle misligholdte kunder en måned før mislighold da dette er det siste estimatet på tapsgrad før kunden gikk i mislighold. Estimert tapsgrad på 45 prosent for foretak er myndighetsfastsatt i Forskrift om kapitalkrav. Perioden for tapsdata dekker perioden 2003 – 2011. For foretak er perioden 2000 – 2010. Estimert tapsgrad er høyere enn faktisk tapsgrad da dette er et downturn-estimat, mens faktisk tapsgrad representerer realisasjoner utført i noe ulike konjunkturer.

Tabell 26: Tapsgrad for misligholdte lån (uvektet) - LGD modeller

Portefølje	Estimert tapsgrad	Faktisk tapsgrad
Massemarked med pant i fast eiendom	10,00 %	3,40 %
Øvrig massemarked	15,50 %	10,70 %
Foretak	45,00 %	28,00 %

Samlet engasjementsbeløp og andelen som er sikret med pant (IRB)

Tabell 27: Samlet engasjementsbeløp (i mill kroner) og andelen som er sikret med pant, fordelt på engasjementskategorier (IRB)

Engasjementskategori	2012		2011	
	Engasjementsbeløp	Herav sikret med pant i fast eiendom ¹⁾	Engasjementsbeløp	Herav sikret med pant i fast eiendom ¹⁾
Massemarked - pant i fast eiendom	105.409	95 %	95.239	94 %
Massemarked - SMB	5.276	89 %	4.959	87 %
Massemarked - øvrig	2.088	3 %	2.579	3 % ²⁾
Sum	112.773		102.777	

- 1) Andel totalt engasjement med slik sikkerhetsstillelse i forhold til totalt engasjement for gjeldende engasjementskategori.
- 2) Et engasjement på en massemarkedskunde der realisasjonsverdi av boligen vurderes lavere enn 30 % av kundens engasjement kategoriseres ikke som engasjement med fast eiendom, men som øvrig massemarked.

SpareBank 1 SR-Bank har ingen sikkerhetsstillelser som medfører redusert engasjementsbeløp. For foretak hensyntas ikke sikkerhetsstillelse i LGD beregningen. Her benyttes myndighetsfastsatte LGD-faktorer. Av den grunn fremgår ingen oppstilling av slike engasjement i ovenstående tabell.

Faktiske verdiendringer

Tabell 28: De faktiske verdiendringene for den enkelte engasjementskategori og utvikling fra tidligere perioder (IRB)

Beløp i mill kroner	Verdi 31.12.2012	Verdi- endring 2012 (%)	Verdi 31.12.2011	Verdi- endring 2011 (%)
Massemarkedsengasjementer	112.773	9,7 %	102.777	11,8 %
-herav massemarked SMB	5.276	6,4 %	4.959	12,1 %
-herav massemarked personer eiendom	105.409	10,7 %	95.239	12,1 %
-herav massemarked personer øvrig	2.088	-19,0 %	2.579	0,6 %
Foretak	33.939	16,2 %	29.215	9,1 %
Spesialisert långivning	32.418	7,5 %	30.151	7,6 %
Sum	179.130	10,5 %	162.143	10,5 %

OBLIGASJONSPORTEFØLJEN

Risikoprofil og porteføljeutvikling

Konsernet har to ulike porteføljer bestående av obligasjoner og sertifikater – henholdsvis likviditetsporteføljen og tradingporteføljen. De respektive porteføljene er underlagt separate forvaltningsmandat.

Likviditetsportefølje (forvaltes av Treasury)

Likviditetsporteføljen består av rentebærende papirer som enten tilfredsstillt krav for deponering i Norges Bank, LCR-regelverket eller ukommitterte kredittrammer. Størrelsen på porteføljen vil til enhver tid avhenge av konsernets balanse og derigjennom behovet for likvide eiendeler. Ved utgangen av 4. kvartal 2012 utgjør den samlede likviditetsporteføljen, inkludert obligasjoner med fortrinnsrett brukt i Statens bytteordning, en verdi på 18,2 mrd kroner.

Verdipapirer som ikke tilfredsstillt ovenstående krav innebærer i henhold til konsernets interne retningslinjer en kredittrisiko som er underlagt egne behandlingsregler.

Tradingportefølje

Tradingporteføljen består av finansielt orienterte investeringer i rentebærende papirer. Gjeldende ramme for slike investeringer er 1.000 mill kroner. Alle investeringer i tradingporteføljen som ikke tilfredsstillt kriteriene for ukommitterte kredittlinjer fastsatt av styret skal underkastes ordinær kredittbehandling. Ved utgangen av 4. kvartal 2012 inneholder tradingporteføljen investeringer i 36 selskaper verdsatt til 419 mill kroner.

Konsernet har en egen risikomodell for beregning av risikojustert kapital forbundet med obligasjonsporteføljene.

Tradingporteføljen har ingen innslag av strukturerte obligasjoner (CDO'er etc) eller andre typer finansielle instrumenter.

I tabellen nedenfor gis det en oversikt over SpareBank 1 SR-Bank sin eksponering i obligasjoner innenfor de ulike porteføljene:

Tabell 29: Verdipapireksponering i obligasjoner og sertifikater

Risikoklasser obligasjoner og sertifikater - totalt			
Risikokategori	Rating (inkl uoffisiell)	Markeds-verdi mill kr	Prosent totalt
Bytteordning	AAA	7.711	41 %
Veldig lav risiko	AAA, AA+, AA og AA-	9.890	53 %
Lav risiko	A+, A og A-	505	3 %
Moderat risiko	BBB+, BBB og BBB-	113	1 %
Høy risiko	BB+, BB og BB-	198	1 %
Veldig høy risiko	B+ og lavere	166	1 %
Totalt		18.582	100 %

Risikoklasser - Treasury			
Risikokategori	Rating (inkl uoffisiell)	Markeds-verdi mill kr	Prosent Treasury
Bytteordning	AAA	7.711	42 %
Veldig lav risiko	AAA, AA+, AA og AA-	9.890	54 %
Lav risiko	A+, A og A-	495	3 %
Moderat risiko	BBB+, BBB og BBB-	68	0 %
Høy risiko	BB+, BB og BB-	0	0 %
Veldig høy risiko	B+ og lavere	0	0 %
Totalt		18.163	100 %

Risikoklasser – Trading / Sales			
Risikokategori	Rating (inkl uoffisiell)	Markeds-verdi mill kr	Prosent Trading
Veldig lav risiko	AAA, AA+, AA og AA-	0	0 %
Lav risiko	A+, A og A-	10	2 %
Moderat risiko	BBB+, BBB og BBB-	45	11 %
Høy risiko	BB+, BB og BB-	198	47 %
Veldig høy risiko	B+ og lavere	166	40 %
Totalt		419	100 %

Markedsrisiko

Markedsrisiko er en samlebetegnelse som omfatter risikoen for tap knyttet til poster på og utenfor balansen som følge av endringer i markedspriser. Verdipapirrisiko, valutarisiko, renterisiko, spreadrisiko, risiko forbundet med egenbeholdning og/eller bruk av egenkapital i syndikater, samt garantistillelse for fulltegning av emisjoner er inkludert i markedsrisiko.

Risikoprofil

Konsernets markedsrisikostrategi skal støtte opp om konsernets overordnede forretningsplan og strategi hvor toleranse for markedsrisiko defineres som moderat.

Renterisiko

Maksimum tap ved renteendring på ett prosentpoeng: 30 mill kroner og 45 mill kroner på totalbalansen for henholdsvis Trading og Treasury. Ingen spesifikk ramme for valutabalansen, men absoluttverdien av renterisikoen for henholdsvis norske kroner og valuta beregnes og underlegges rammen for totalbalansen.

Tabell 30: Delrammer innenfor de ulike løpetidsbåndene

Løpetidsbånd	Ramme Trading	Ramme Treasury
0 – 3 mnd	NOK 20 mill	NOK 30 mill
3 mnd – 6 mnd	NOK 20 mill	NOK 30 mill
6 mnd – 9 mnd	NOK 10 mill	NOK 30 mill
9 mnd – 1 år	NOK 10 mill	NOK 30 mill
1 år – 18 mnd	NOK 10 mill	NOK 20 mill
18 mnd – 24 mnd	NOK 15 mill	NOK 15 mill
Hvert år (1-10)	NOK 30 mill	NOK 10 mill
10 år eller mer	NOK 30 mill	NOK 10 mill

Tabellen nedenfor viser utviklingen i total renterisiko de siste 4 kvartalene (uten absoluttverdi)

Tabell 31: Resultateffekt ved et positivt parallellskift i rentekurven på ett prosentpoeng (mill kr)

Renterisiko	0-6 mnd	6-12 mnd	1-5 år	> 5 år	Totalt
4 kv. 2012	4	12	-4	-5	7
3 kv. 2012	-8	8	-7	-18	-24
2 kv. 2012	12	7	-7	-1	11
1 kv. 2012	-7	20	-15	-3	-5

Valutarisiko

Konsernet har utarbeidet rammer for nettoeksponeringen i hver enkelt valuta, samt rammer for aggregert netto valutaeksponering. Overnatten kursrisiko for spothandel i valuta skal netto ikke overstige 100 mill kroner pr enkeltvaluta og 125 mill kroner aggregert.

Tabellen angir utviklingen i netto valutaeksponering medregnet finansielle derivater ved utgangen av de fire siste kvartalene.

Tabell 32: Valutaeksponering medregnet finansielle derivater (mill kr)

Valuta	4 kv. 2012	3 kv. 2012	2 kv. 2012	1 kv. 2012
EUR	-24	17	-23	-31
USD	24	3	61	-1
CHF	2	0	1	2
GBP	0	3	4	-8
Øvrige	5	10	5	2

Verdipapirrisiko aksjer

Aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser klassifiseres innenfor kategoriene virkelig verdi og tilgjengelig for salg. Verdipapirer som kan måles pålitelig og som rapporteres internt til virkelig verdi klassifiseres som til virkelig verdi over resultatet. Øvrige aksjer klassifiseres som tilgjengelig for salg.

Tabellen nedenfor gir en oversikt over utviklingen i konsernets aksjebeholdninger i de siste 4 kvartalene:

Tabell 33: Konsernets aksjebeholdning til virkelig verdi ved utgangen av årets kvartaler (mill kr)

Klassifikasjon	4 kv.	3 kv.	2 kv.	1 kv.
balansen	2012	2012	2012	2012
Aksjer, andeler etc	756	631	708	734
herav omløpsaksjer	91	114	213	223
herav anleggsaksjer	481	429	407	423
Tilgjengelig for salg	184	88	88	88

Markedsrisiko, herunder spreadrisiko obligasjoner og sertifikater

Likviditetsporteføljens totale beholdning utgjør 21,7 mrd kroner, hvor 8,0 mrd kroner av disse er klassifisert som "hold til forfall". Disse investeringene er bokført til amortisert kost og er derfor ikke regnskapsmessig utsatt for markedsrisiko. Tradingporteføljen utgjør 0,3 mrd kroner. Tabellen nedenfor gir en oversikt over den delen av obligasjonsporteføljen som er utsatt for markedsrisiko. Porteføljen utgjør totalt 14,0 mrd kroner ved utgangen av 3. kvartal 2012.

Tabell 34: Virkelig verdi på obligasjonsporteføljen som er utsatt for markedsrisiko (mill kr)

Delportefølje	4 kv.	3 kv.	2 kv.	1 kv.
	2012	2012	2012	2012
Treasury	10 232	13 693	13 594	12 867
Norsk stat/kommune	10	3 551	4 680	5 381
OMF/Covered Bond	6 897	6 877	6 242	5 172
Utenlandsk garantert	2 945	2 318	1 720	1 435
Norsk bank/finans	203	809	783	790
Utenl. bank/finans	37	37	68	69
Industri/annet	140	100	100	20
Trading/sales	419	328	756	513
Norsk bank/finans	59	97	129	160
Utenl. bank/finans	1	1	1	1
Industri/annet	360	230	626	351

Spreadrisiko defineres som risikoen for endringer i markedsverdi av obligasjoner som følge av generelle endringer i kredittspreader. Altså uttrykker kredittspreaderisiko tapspotensialet på obligasjonsporteføljene som går utover konkursrisikoen. Kvantifisering av risikojustert kapital for spreadrisiko i obligasjonsporteføljene beregnes med utgangspunkt i Finanstilsynets modell for risikobasert tilsyn av markedsrisiko i forsikringsselskaper (i hovedsak basert på Solvens II-regelverket).

Tabell 35: Risikojustert kapital for spreadrisiko i obligasjonsporteføljene (mill kr)

Delportefølje	Markedsverdi risikoklasse	Allokert spreadrisiko
Treasury	10 222	157
Trading/sales	419	58

Markedsrisiko - porteføljeinformasjon – langsiktige plasseringer

Tabell 36: Investeringer (egenkapitalposisjoner utenfor handelsportefølje) fordelt etter formål (beløp i mill kr).

	Investeringer	31.12.2012	31.12.2011
Finansielle investeringer til virkelig verdi over resultat	Progressus	16	16
	Borea Opportunity II	14	10
	Hitec Vision Private Equity IV LP	40	31
	HitecVision Asset Solution LP	19	10
	OptiMarin	20	20
	Øvrige finansielle investeringer	64	52
Sum finansielle investeringer til virkelig verdi over resultatet		173	139
Strategiske investeringer til virkelig verdi over resultat	Nordito Property	19	12
	Nets Holding	286	263
Sum strategiske investeringer til virkelig verdi over resultat		305	275
Strategiske investeringer til tilgjengelig for salg	Øvrige strategiske investeringer	3	4
Sum		481	418

Aksjer og andeler klassifiseres som enten til virkelig verdi over resultatet eller tilgjengelig for salg. Endring i virkelig verdi fra inngående balanse resultatføres som inntekt fra finansielle investeringer.

Tabell 37: Oversikt over bokført verdi og virkelig verdi, gevinster og tap (beløp i mill kr)

	Bokført verdi	Virkelig verdi	Samlede realiserte gevinster eller tap i 2012	Urealiserte gevinster eller tap i 2012	Beløp medregnet i kjernekapital eller tilleggskapital
2012					
Finansielle investeringer til virkelig verdi over resultat	173	173	3	15	0
Strategiske investeringer til virkelig verdi over resultat	305	305	0	30	0
Strategiske investeringer tilgjengelig for salg	3	3	0	0	1
Sum	481	481	3	45	1
2011					
Finansielle investeringer til virkelig verdi over resultat	139	139	9	14	0
Strategiske investeringer til virkelig verdi over resultat	275	275	0	0	0
Strategiske investeringer tilgjengelig for salg	4	4	0	0	1
Sum	418	418	9	14	1

Tabell 38: Oversikt over type og verdi av børsnoterte aksjer, unoterte aksjer i diversifiserte porteføljer og andre engasjementer

Beløp i mill kroner	Verdi 2012	Verdi 2011
Unotert	478	412
Omsatt på børs	0	2
Øvrige	3	4
Sum	481	418

Tabell 39: Oversikt over motpartsrisiko for derivater mv. utenfor handelsporteføljen

Beløp i mill kroner	Nominell verdi	Kreditt ekvivalent	Vektet beløp	Minimumskrav til ansvarlig kapital 2012¹⁾	Minimumskrav til ansvarlig kapital 2011 ¹⁾
Rente og valutainstrumenter i handelsportefølje	40.059	993	704	56	63
Rente og valutainstrumenter i sikring	11.468	2.092	418	33	51
Kredittderivater	-	-	-	-	-
Sum finansielle derivater	51.527	3.085	1.122	90	114

¹⁾ Minimumskravet til ansvarlig kapital beregnes i sin helhet etter standardmetoden.

Tabell 40: Sensitivitet på netto rentekost før skatt (renteendring på ett prosentpoeng) ved utgangen av 2012

Sensitivitet på netto rentekost	31.12.2012	31.12.2011
Valuta		
NOK	6	-2
EUR	5	1
USD	-4	-13
CHF	-	-2
Øvrige	-	-1

Renterisiko oppstår ved at konsernet kan ha ulik rentebindingstid på sine eiendeler og forpliktelser. Handelsaktivitetene knyttet til omsetning av renteinstrumenter skal til enhver tid skje innenfor vedtatte rammer og fullmakter. Konsernets rammer definerer kvantitative mål for maksimalt potensielt tap. Den kommersielle risikoen kvantifiseres og overvåkes kontinuerlig.

Konsernets overordnede rammer for renterisiko definerer maksimalt tap ved renteendring på ett prosentpoeng. Maksimum tap ved renteendring på 1 prosent er totalt 75 mill kroner fordelt på 30 mill kroner og 45 mill kroner på totalbalansen for henholdsvis Trading og Treasury.

Operasjonell risiko

Operasjonell risiko er risiko for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser.

Styring av operasjonell risiko

SpareBank 1 SR-Bank har etablert en strategi for styring av operasjonell risiko som tilsier at ingen enkelthendelser forårsaket av operasjonell risiko skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad. Risikostyringen skal være fundert på innsikt og forståelse for hva som skaper og driver operasjonell risiko i konsernet, og i størst mulig grad forene effektive prosesser med lav risikoeksponering.

Det er den enkelte leders ansvar å sørge for at enheten de har ansvaret for er underlagt tilstrekkelig styring og kontroll, og at operasjonell risiko styres i henhold til strategi og retningslinjer definert for konsernet. Konsernenheten for risikostyring har imidlertid ansvar for å støtte og utfordre risikoeiere, og skal sørge for at konsernet har et godt rammeverk for identifisering, rapportering og oppfølging av operasjonell risiko.

Måling av operasjonell risiko

SpareBank 1 SR-Bank beregner og holder regulatorisk kapital tilknyttet operasjonell risiko i henhold til sjablongmetoden. Imidlertid vurderes denne metoden å gi en utilstrekkelig indikasjon på den faktiske eksponeringen for operasjonell risiko ettersom den kun tar utgangspunkt i historiske inntekter og ikke tar hensyn til virksomhetsspesifikke faktorer og etablerte kontroller.

For å fastsette den reelle risikoeksponeringen mer nøyaktig og for å få innsikt i hva det er som driver operasjonell risiko i konsernets forretnings- og støtteprosesser, gjennomføres det derfor minst årlig en total gjennomgang av operasjonell risikoeksponering i konsernet, hvor det med omfattende involvering av prosesseiere og fageksperter kartlegges potensielle risikoscenarioer med tilhørende sannsynligheter og konsekvenser. Den resulterende estimerte eksponeringen for operasjonell risiko benyttes i konsernets internregnskap for å beregne forretningsenhetenes risikjusterte avkastning.

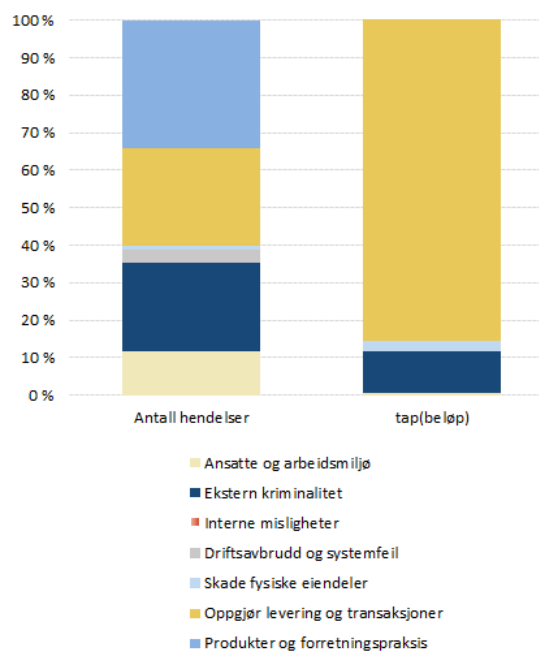
Når det gjelder typer av operasjonell risiko viser bransjeerfaring at menneskelige feil/ utilstrekkelig

kompetanse ofte er en medvirkende årsak til at det oppstår tap innenfor utlånsområdet. Eksempelvis kan manglende oppfølging av lånevilkår eller negative hendelser hos kunder medføre at man kommer for sent inn i kredittsikringsprosessen, og feilvurdering eller feilregistrering av sikkerheter kan føre til større tap ved mislighold. SpareBank 1 SR-Bank evaluerer derfor systematisk alle vesentlige tap fra utlånsområdet for å vurdere om deler av tapene kan tilskrives operasjonell risiko, og om det er mulig å forbedre arbeidsprosessene på de områder hvor tap fra operasjonell risiko oppstår.

For å gi input til risikovurderinger og danne grunnlag for kontinuerlig operasjonell læring og forbedring, rapporteres også øvrige uønskede hendelser i en egen konserndatabase.

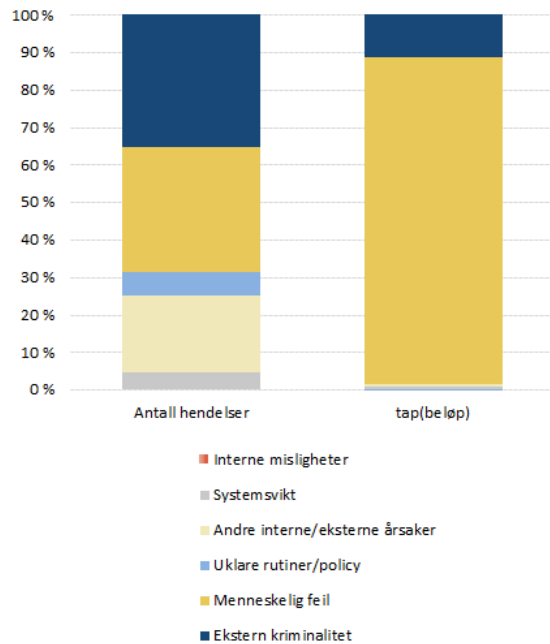
Figuren under viser konsernets registrerte uønskede hendelser i 2012 fordelt i henhold til gjeldende Basel kategorier:

Figur 6: Registrerte uønskede hendelser 2012 fordelt etter Basel II kategorier

De samme hendelsene fordeles også etter hvilken hovedårsak den enkelte hendelse kan relateres til. Denne fordelingen vises i figuren under.

Figur 7: Registrerte uønskede hendelser 2012 fordelt etter hovedårsak

Fordelingene for 2012 viser at det i hovedsak er hendelser relatert til produkter og forretningspraksis som bidrar mest til absolutte tap, og at årsaken til at tapene oppstod i hovedsak kan relateres til utilstrekkelige rutiner og menneskelige feil.

Kontinuerlig forbedring basert på registrerte hendelser vil kunne hindre at samme typer hendelser inntreffer i fremtiden. Det arbeides derfor med å ytterligere forbedre rapporteringssystemer og rapporteringskultur for å fange flest mulig hendelser.

Det er imidlertid ikke tilstrekkelig å hindre at historien gjentar seg for å unngå store tap i fremtiden. En av de største utfordringene med operasjonell risiko er å forutse og beregne troverdige estimater for sjeldne hendelser med store konsekvenser. Det er eksempelvis vanskelig å estimere sannsynligheten for at en ansatt bevisst går ut over sine fullmakter, og i teorien finnes det nesten ikke begrensninger for hvilke konsekvenser det i verste fall kan få.

Det kreves omfattende scenariomodeller for å fange kompleksiteten knyttet til slike scenarioer, noe SpareBank 1 SR-Bank i flere år har samarbeidet med risikomiljøet ved Universitetet i Stavanger (UIS) for å utvikle. Metodikk fra dette samarbeidet tas i stadig

større grad i bruk i den løpende risikostyringen i konsernet.

SpareBank 1 SR-Bank har høye ambisjoner på området operasjonell risiko og ønsker å bidra til å gjøre Norge til et faglig tyngdepunkt i Europa innenfor operasjonell risikostyring og måling. Det arbeides derfor kontinuerlig med å utvikle og forbedre praktiske og faglige tilnæringer for å håndtere og styre operasjonell risiko basert på innsikt i reelle risikodrivere og årsakssammenhenger. Et vesentlig bidrag i dette arbeidet er samarbeidet med Universitetet i Stavanger (UIS) som regnes som et av verdens ledende risikomiljøer.

Likviditetsrisiko

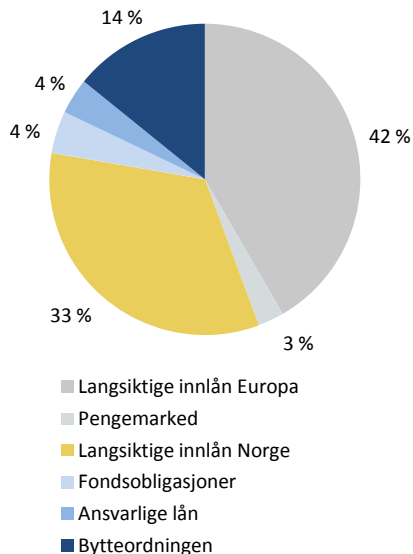
Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke er i stand til å refinansiere sin gjeld eller ikke har evnen til å finansiere økning i eiendeler.

Risikoprofil og styring av likviditetsrisiko

Bankens rammeverk for styring av likviditetsrisiko skal gjenspeile bankens konservative risikoprofil. Likviditetsrisikoen skal være lav.

Likviditetsrisiko blir styrt og målt ved hjelp av flere målemetoder da ingen metode alene kan kvantifisere denne type risiko. Metodene inkluderer rammer for maksimale refinansieringsbehov innenfor ulike løpetider, balansenøkkeltall og overlevelsesmål i en normalsituasjon forutsatt stengte kapitalmarkeder. Videre foretas det stresstesting av bankens overlevelsesevne under ulike scenarioer, herunder en alvorlig bank- og markedsspesifikk krise. Resultatet av stresstestene inngår i informasjonsgrunnlaget til konsernets likviditetsstrategi og beredskapsplan ved likviditetskriser.

Figur 8: Sammensetningen av konsernets verdipapirinnlån pr 31.12.2012

Av likviditetsreserven på 20,7 mrd kroner så er 8,3 mrd kroner klargjorte boliglån i WEB-klienten (boliglån klargjort for overflytting til Sparebank 1 Boligkreditt AS). Likviditetsreserven uten WEB-klienten er således 12,4 mrd kroner. For SpareBank 1

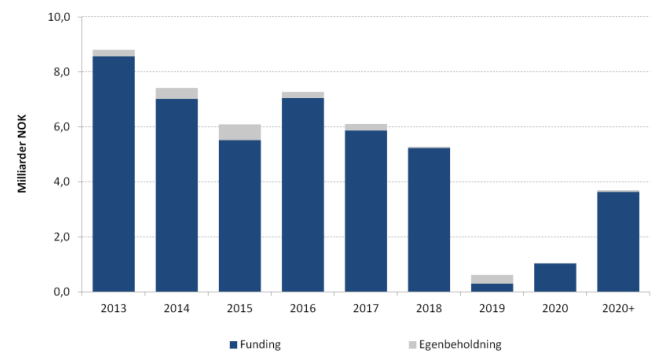
SR-Bank er likviditetssituasjonen tilfredsstillende, og likviditetsreserven uten WEB-klienten indikerer en overlevelsesevne på 17 måneder (31 måneder inkl WEB-klient) ved utgangen av september uten tilgang på ekstern finansiering. Treasury har utstedt brutto 15,6 mrd kroner i obligasjoner i 2012. Det er i samme periode blitt foretatt tilbakekjøp av lån tilsvarende ca 5,7 mrd kroner. I løpet av de neste 12 månedene skal gjeld tilsvarende 8,6 mrd kroner refinansieres.

Innskudd fra kunder er konsernets viktigste finansieringskilde. For konsernet som helhet har innskuddsmassen økt med 3,6 mrd kroner (5,5 prosent) i 2012. I løpet av året er konsernets utlån eksklusive Bolig- og Næringskreditt økt med 8,1 mrd kroner (8,0 prosent). Dette medfører at innskuddsdekningen er redusert fra 63,2 prosent til 61,7 prosent. Innskuddsdekningen er måloppfyllende i forhold til konsernets likviditetsstrategiske føringer som spesifiserer et mål om å holde innskuddsdekningen på minimum 55 prosent.

Boliglån i SpareBank 1 Boligkreditt AS utgjorde 48,2 mrd kroner ved utgangen av 4. kvartal 2012 sammenlignet med 44,7 mrd kroner ved utgangen av 2011. Overført balanse utgjør ca 46 prosent av brutto boliglånsbalanse og ca 31 prosent av totale brutto utlån. Utlån i SpareBank 1 Næringskreditt AS utgjør ca 0,5 mrd kroner.

Figuren nedenfor illustrerer innlånsporteføljens forfallstruktur pr. 4. kvartal 2012.

Figur 9: Innlånsporteføljens forfallstruktur pr 31.12.2012

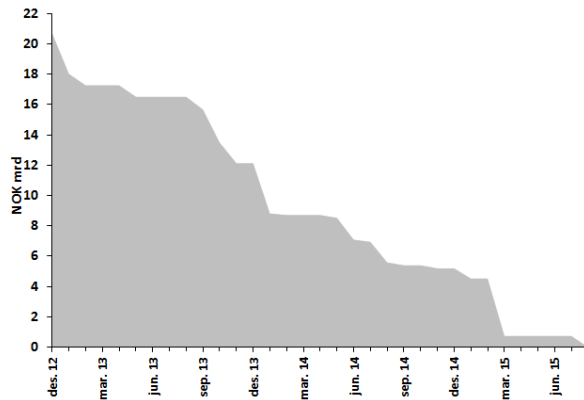

Gjennomsnittlig restløpetid på porteføljen av senior obligasjonsinnlån var 3,1 år ved utgangen av fjerdekvartal 2012.

Det blir månedlig utarbeidet en sensitivitetsanalyse, som måler konsernets overlevelsesevne ved stengte kapitalmarkeder. Hovedformålet med analysen er å måle hvorvidt likviditetsrisikoen er i henhold til

målformuleringen for likviditetsstyring som spesifiserer at SpareBank 1 SR-Bank i en normalsituasjon skal kunne overleve i minimum 12 måneder uten ekstern tilgang til likviditet. Analysen baseres på ulike scenarioer. I basisscenarioet settes veksten i netto fundingbehov lik null, dvs. at forholdet mellom innskudd og utlån holdes konstant.

Figur 10: Sensitivitetsanalyse likviditetsrisiko basisscenarioet

Ettersom basisscenarioet forutsetter at tilgangen på ekstern likviditet faller bort kan nye utlån utelukkende finansieres ved avdrag fra og forfall i eksisterende låneporteføljer. I en slik situasjon sikrer konsernets likviditetsbuffer, som er 20,7 mrd kroner pr. 4. kvartal 2012, overlevelsessevne til og med juli 2015. Likviditetsbufferen består av kontanter, meget sikre rentepapirer og boliglån som er klar til å overføres til SpareBank 1 Boligkreditt AS.

Eierrisiko

Eierrisiko er risikoen for at SpareBank 1 SR-Bank blir påført negative resultat fra eierposter i strategisk eide selskap og/eller må tilføre ny egenkapital til disse selskapene. Eierselskap defineres som selskaper hvor SpareBank 1 SR-Bank har en vesentlig eierandel og innflytelse.

Eierrisikoen varierer fra selskap til selskap avhengig av selskapets virksomhet med dertil iboende risiko og SpareBank 1 SR-Bank sin eierandel. SpareBank 1 SR-Bank har ved utgangen av 4. kvartal 2012 i hovedsak eierrisiko gjennom eierandelen i SpareBank 1 Gruppen AS (19,5 prosent), Bank 1 Oslo Akershus AS (19,5 prosent)⁵, BN Bank ASA (23,5 prosent), og SpareBank 1 Næringskreditt AS (28,3 prosent).

SpareBank 1 Gruppen eies av SpareBank 1 SR-Bank (19,5 prosent), SpareBank 1 Nord-Norge (19,5 prosent), SpareBank 1 SMN (19,5 prosent), Sparebanken Hedmark (12 prosent), Samarbeidende Sparebanker AS (19,5 prosent), samt Landsorganisasjonen/fagforbund tilknyttet LO (10 prosent).

SpareBank 1 Gruppen AS eier 100 prosent av aksjene i ODIN Forvaltning AS, SpareBank 1 Livsforsikring AS, SpareBank 1 Skadeforsikring AS, SpareBank 1 Medlemskort AS og SpareBank 1 Gruppen Finans Holding AS, samt 97,55 prosent av aksjene i SpareBank 1 Markets AS. SpareBank 1 Gruppen Finans Holding AS eier SpareBank 1 Factoring AS (100 prosent), Actor Fordringsforvaltning AS (100 prosent) og Actor Portefølje AS (100 prosent). SpareBank 1 Gruppen AS er i tillegg deltaker i SpareBank 1 Utvikling DA.

SpareBank 1 Gruppen har også administrativt ansvar for samarbeidsprosessene i SpareBank 1-alliansen, der teknologi, merkevare, kompetanse, felles prosesser/ utnyttelse av beste praksis og innkjøp står sentralt. Alliansen driver også utviklingsarbeid gjennom tre kompetansesentra innenfor Læring (Tromsø), Betaling (Trondheim) og Kreditt (Stavanger).

Bank 1 Oslo Akershus opererer under markedsnavnet SpareBank 1 Oslo Akershus. Bank 1 Oslo Akershus konsernet består av morbanken Bank 1 Oslo Akershus AS, samt datterselskapene EiendomsMegler 1 Oslo og Akershus AS, Invest 1 AS, Invest 3 AS, Invest 4 AS og Invest 5 AS.

Eierrisikoen til SpareBank 1 SR-Bank består i hovedsak av den underliggende kredittrisikoen i dette selskapet.

BN Bank ASA er eid av SpareBank 1-bankene, og tilbyr et bredt spekter av banktjenester til bedrifter og privatpersoner. Banken har sin virksomhet innenfor tradisjonell bankdrift rettet mot boliglån i personmarkedet og næringseiendom. Eierrisikoen til SpareBank 1 SR-Bank består i hovedsak av den underliggende kredittrisikoen i dette selskapet.

I SpareBank 1 Næringskreditt AS sin portefølje inngår det kun utlån til næringseiendommer med uleiekontrakter i sentrale strøk. Utlånene kan maksimalt utgjøre 60 prosent av markedsverdi. Eierrisikoen til SpareBank 1 SR-Bank består i hovedsak av den underliggende kredittrisikoen i dette selskapet.

SpareBank 1 SR-Bank eier pr 4. kvartal 2012 29,9 prosent av SpareBank 1 Boligkreditt AS. Selskapets virksomhet er finansiering av lån til privatkunder med sikkerhet innenfor 75 prosent av verdigrunnlaget for fast eiendom. SpareBank 1 SR-Bank har ved utgangen av 4. kvartal 2012 overført 56,3 mrd kroner (EAD) til selskapet. Eierrisikoen tilsvarer i hovedsak andel av overført portefølje, og risikoen følges opp og rapporteres derfor som kredittrisiko.

Styring av eierrisiko

SpareBank 1 SR-Bank har sterkt fokus på styring og kontroll i selskaper hvor banken har fullt eller delvis eierskap.

I selskaper som er deleid, enten gjennom direkte eierskap fra SpareBank 1 SR-Bank eller indirekte gjennom eierskapet på 19,5 prosent i SpareBank 1 Gruppen, er SpareBank 1 SR-Bank som største bank i alliansen representert som styremedlem i alle selskaper av spesiell betydning.

I konsernet er all oppfølging av eierposter samlet under konserndirektør økonomi og finans. All rapportering fra de enkelte selskap og spørsmål

⁵ I 1. kvartal 2013 har SpareBank 1 SR-Bank redusert sin eierandel fra 19,5 prosent til 4,8 prosent.

vedrørende kapitalutvidelser med videre gjennomgås her. Gjennom aktiv styredeltakelse i en rekke av de deleide selskapene sikres et godt informasjonstilfang som ivaretar SpareBank 1 SR-Bank sine eierinteresser. I saker som har karakter av å være viktig for SpareBank 1 SR-Banks øvrige virksomhet bringer den enkelte styreleder/styremedlem saken inn for plenumsdiskusjon i konsernledergruppen. Gjennom denne strukturen for virksomhetsstyring og kontroll oppleves kvaliteten i styring og kontroll å være godt ivaretatt.

Årlig fastsettes risikorammer og tildeling av egenkapital for de enkelte selskaper i konsernets styre. Til grunn for dette ligger et rammeverk for vurdering av risiko. Sett i forhold til rammeverket for risikoavdekking på konsernets operasjoner på kredittsiden er ikke rammeverket like godt utviklet på eiersiden, men det arbeides kontinuerlig med å videreutvikle dette for på den måten å oppnå en enda bedre styring av risikoen knyttet til eierskap.

De enkelte områder følges tett opp gjennom den faste strukturen på virksomhetsstyringsmøter i konsernet og rapportering til konsernstyrenivå. De virksomhetsområder som er organisert som egne datterselskaper har samme struktur på styremøter som konsernet for øvrig. Som følge av dette kan korrigerende tiltak raskt iverksettes dersom utviklingen på viktige styringsparametre eller forhold av ekstern karakter krever tiltak for å ivareta verdiskapning og risikostyring.

Forretningsrisiko

Forretningsrisiko er risikoen for uventede inntekts- og kostnadssvingninger som følge av endringer i eksterne forhold som markedssituasjonen eller myndighetenes reguleringer.

Analyse av konsernets inntekts- og kostnadsstruktur i forhold til konjunktursvingninger viser at det er størst volatilitet i konsernets kursgevinster fra egenkapitalinvesteringer og obligasjoner, inntekter innenfor spareområdet og provisjonsinntekter fra eiendomsmegling. Svikt i inntektene kompenseres delvis ved hjelp av kostnadsreduksjoner.

Konsernet har over lenger tid utviklet et godt diversifisert inntektsgrunnlag, slik at en eventuell svikt innenfor enkelte produktgrupper eller kundesegmenter ikke skal få vesentlig konsekvenser over tid.

Konsernet har over tid utviklet en kostnadseffektiv drift i kombinasjon med kontinuerlig kompetanseheving og utvidelse av virksomheten hva gjelder produktbredde og geografi. SpareBank 1 SR-Bank har gjennom flere år lagt systematisk vekt på verdikjedetenking og utvikling av produkter og tjenester.

Konsernet har gjennom sitt systematiske arbeid i dag en stor grad av samhandling på tvers av divisjoner og datterselskaper. Samhandlingen kan likevel bli bedre og potensialet er tilstede for ytterligere å hente ut merforretning gjennom verdikjeden.

Omdømmerisiko

Omdømme risiko er risiko for svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit og omdømme i markedet, det vil si hos kunder, motparter, aksjemarked og myndigheter

SpareBank 1 SR-Bank har etablert en overordnet kommunikasjonsstrategi som skal sikre at informasjon formidles internt og eksternt på en måte som støtter opp om virksomhetens verdigrunnlag, mål og visjon. "Skikkelig bank" er det bærende element i konsernets kommunikasjonsstrategi.

SpareBank 1 SR-Bank har også implementert en intern prosess for identifisering og evaluering av konsernets risikobilde for omdømme. Evalueringen gjennomføres årlig. Alle omdømmerisikoene blir evaluert opp mot iboende risiko og etablerte kontroll- og styringstiltak.

Det implementeres forbedringstiltak ved behov. Gjennom analysene basert på vitenskapelige metoder og samstemming av disse, lukes eventuelle feilvurderinger bort. Resultatene av de årlige analysene gjennomgås, diskuteres og eventuelt operasjonaliseres etter gjennomganger for ulike nivåer i organisasjonen, inklusiv styret og konsernledelsen.

Konsernet har fortløpende overvåking av omdømme. Både gjennom daglig overvåking og vurdering av mediebildet, samt fortløpende overvåking av omtaler i ulike sosiale kanaler. De fortløpende daglige vurderinger forsøkes gjennomført på en så objektiv måte som mulig. Medlemmer av konsernledelsen og andre nøkkelpersoner får daglige rapporter over mediebildet.

Strategisk risiko

Strategisk risiko er risikoen for tap som følge av feilslåtte strategiske satsinger.

Konsernet prioriterer lønnsom og langsiktig verdiskaping, og balansere kort og lang sikt. Ambisjonen er å ha kontrollert vekst i hele markedsområdet, med særlig vekt på områder med høy befolkningstetthet. Veksten skal skje organisk og gjennom å utnytte strukturelle muligheter.

Finanssektoren opplever økende regulatoriske krav fra myndighetene. Dette gir føringer for konsernets planer framover.

Blant privat- og bedriftskunder er målet nettovekst i kunder og økt produktdekning. Konsernets kapitalmarkedstjenester og SIPP-området (Sparing, innskudd, plassering og pensjon) skal utgjøre en betydelig større del av konsernets samlede resultater. Driften i konsernet skal effektiviseres ytterligere gjennom forbedring av prosesser og systemer. Ambisjonen er at dette samlet sett bidrar til å opprettholde vår posisjon som Sør- og Vestlandets mest attraktive leverandør av finansielle tjenester, og samtidig være i den beste halvdel blant sammenlignbare finanskonsern lønnsomhetsmessig.

Styring av strategisk risiko

SpareBank 1 SR-Bank har en årlig strategiprosess som involverer styret, ledelse, nøkkelpersoner, divisjoner og datterselskap i arbeidet. Arbeidet ender ut i et strategisk målbilde for de neste tre årene med en tilhørende forretnings- og handlingsplan.

Forretningsplanen viser tydelig de prioriteringer som konsernet har gjort for perioden basert på scenarioer og konkurranse- og markedssituasjon. Forretnings- og handlingsplanen er mest detaljert for det nærmeste året.

Konsernledelsen foretar både månedlig og tertialvis evaluering av konsernets prestasjoner og strategiske retning. I den tertialvise evalueringen vurderes også aktuelle nye initiativ og tiltak som må iverksettes basert på endringer i forutsetninger eller endringer i markedssituasjon. Strategiarbeidet er således fleksibelt i sin tilnærming og kan ivareta både kortsiktige og langsiktige målsettinger.

Compliance risiko (etterlevelse)

Compliance risiko er risikoen for at konsernet pådrar seg offentlige sanksjoner/bøter eller økonomisk tap som følge av manglende etterlevelse av lover og forskrifter.

Compliance funksjonen i SpareBank 1 SR-Bank er en uavhengig funksjon som skal se til at de lover, forskrifter, normer og anbefalinger som regulerer vår virksomhet og som er fastsatt av myndighetsorganer eller andre institusjoner eller foreninger, implementeres og etterleves.

Compliance policy

Konsernets compliance policy vedtas av styret og beskriver hovedprinsippene for ansvar og organisering.

Konsernet er opptatt av å ha gode prosesser for å sikre etterlevelse av gjeldende lover og forskrifter. Effektive virkemidler for å oppnå dette er:

- Et tydelig verdigrunnlag som er klart kommunisert og forstått i organisasjonen
- En prosess for å fange opp, kommunisere og implementere endringer i lover og forskrifter
- En prosess for å følge opp og rapportere etterlevelsen av lover og forskrifter

Styring av compliance risiko

Rammeverket for compliance bygger i hovedsak på EBAs "Guidelines on Internal Governance (GL 44)", Basel Committee on Banking Supervision; "Compliance and the compliance function in banks" og Finanstilsynets "Modul for evaluering av overordnet styring og kontroll".

Konsernets compliance funksjon ivaretas av avdeling for risikostyring og compliance som er organisert uavhengig av forretningsenhetene. Avdelingen har det overordnede ansvaret for rammeverk, oppfølging og rapportering innenfor compliance området.

Lederne i konsernet er operativt ansvarlige for praktisk implementering og etterlevelse av lover og forskrifter. Alle medarbeidere er ansvarlige for at de til daglig etterlever og forstår gjeldende lover og forskrifter.

Compliance Verdipapirforetaket

Konsernet har egen compliance ansvarlig for verdipapirforetaket som har ansvaret for å kontrollere at bankens virksomhet knyttet til ytelse av investeringstjenester til enhver tid drives i samsvar med regelverket for verdipapirhandel.

Compliance ansvarlig i verdipapirforetaket rapporterer direkte til daglig leder for verdipapirforetaket og rapporterer i tillegg til avdeling for risikostyring og compliance.

Godtgjørelsesordningen

SpareBank 1 SR-Bank ASA sin godtgjørelsespolitikk

SpareBank 1 SR-Bank ASA har etablert en godtgjørelsesordning som gjelder alle ansatte.

Konsernets godtgjørelsesordning skal:

- Være i samsvar med konsernets overordnede mål, risikotoleranse og langsiktige interesser
- Bidra til å fremme og gi incentiver til god styring av og kontroll med konsernets risiko, motvirke for høy eller uønsket risikotaking, og bidra til å unngå interessekonflikter
- Være i samsvar med Forskrift om godtgjørelsesordninger i finansinstitusjoner, verdipapirforetak og forvaltningsselskap for verdipapirfond av 1. 12. 2010 (Forskrift om godtgjørelsesordninger)

Den samlede godtgjørelsen skal være konkurranse-dyktig, men ikke lønnsledende. Den skal sikre at konsernet over tid tiltrekker, utvikler og beholder de dyktigste medarbeiderne. Ordningen skal sikre en belønningsmodell som oppleves rettferdig, forutsigbar og er framtidsrettet og motiverende.

Beslutningsprosess

Styret i SpareBank 1 SR-Bank ASA har opprettet et godtgjørelsesutvalg som består av tre styre-medlemmer.

Godtgjørelsesutvalget skal forberede saker for styret og har i hovedsak ansvar for å:

- Årlig vurdere og foreslå total lønn og annen godtgjørelse for administrerende direktør
- Årlig behandle forslag til konsernmålekort (administrerende direktørs målekort)
- Årlig behandle konsernets godtgjørelsesordning, inkludert strategi og hovedprinsipper for variabel godtgjørelse
- Være rådgiver for administrerende direktør vedrørende saker om lønn og annen godtgjørelse og andre vesentlige personalrelaterte forhold for konsernets ledende ansatte
- Påse at praktiseringen av konsernets godtgjørelsesordninger årlig blir gjennomgått av en uavhengig kontrollfunksjon

- Forberede erklæring om fastsettelse av lønn og Annen godtgjørelse til ledende ansatte (jfr. allmennaksjeloven § 6-16 a)
- Vurdere andre forhold som bestemt av styret og/eller godtgjørelsesutvalget
- Gjennomgå andre personalpolitiske saker ang Konsernets godtgjørelsesordning som kan antas å innebære vesentlig renomèrisiko

Veiledende retningslinjer for det kommende regnskapsåret Godtgjørelse til administrerende direktør

Administrerende direktørs lønn og øvrige økonomiske ytelser fastsettes årlig av styret etter innstilling fra godtgjørelsesutvalget. Fastlønn fastsettes på bakgrunn av oppnådde resultater samt markedsutviklingen for tilsvarende stillinger. Administrerende direktørs variable godtgjørelse fastsettes på bakgrunn av en helhetlig vurdering basert på følgende forhold: kunde/ markeds-perspektiv, interne prosesser, organisasjon og kompetanse samt finansielt perspektiv. Variabel godtgjørelse kan opptjenes årlig, men skal være basert på oppnådde mål siste to år. Administrerende direktør kan motta konsernbonus på lik linje med øvrige ansatte i konsernet. Eventuell variabel godtgjørelse, inkludert konsernbonus, skal kunne utgjøre inntil 25 prosent av fast lønn inkludert feriepenger. Det tildeles ikke resultatbaserte ytelser utover nevnte ordninger. Variabel lønn inngår ikke i pensjonsgrunnlaget.

Halvparten av den variable godtgjørelsen, med unntak av konsernbonus, gis i form av aksjer i SpareBank 1 SR-Bank ASA, hvor 1/3 kan disponeres hvert av de kommende tre år. Den delen av den variable godtgjørelsen som utbetales i aksjer skal avkortes dersom rekalkulering av beregningsgrunnlaget for den variable godtgjørelsen i opptjeningsåret viser at beregningsgrunnlaget er vesentlig lavere enn det beregningsgrunnlaget som ble lagt til grunn i opptjeningsåret.

Administrerende direktør kan i tillegg gis naturalytelser i den grad ytelsene har naturlig tilknytning til administrerende direktørs funksjon i konsernet og er i tråd med markedsmessig praksis for øvrig. Der er inngått livsvarig pensjonsavtale med administrerende direktør hvor pensjonsalder er ved utgangen av det året administrerende direktør fyller 64 år, og da med en årlig pensjon

frem til fylte 67 år som utgjør 67 prosent av pensjonsgivende lønn. Fra fylte 67 år gis en tilleggspensjon som sammen med alderspensjon fra SpareBank 1 SR-Banks pensjonskasse, pensjon fra folketrygden og AFP skal utgjøre 67 prosent av pensjonsgivende lønn, gitt full opptjening.

Administrerende direktør har ingen avtale om etterlønn ved fratredelse før oppnådd pensjonsalder.

Godtgjørelse til øvrige ledende ansatte

Administrerende direktør fastsetter godtgjørelse til ledende ansatte i samsvar med SpareBank 1 SR-Bank sin til enhver tid vedtatte godtgjørelsesordning. Med ledende ansatte menes ansatte som rapporterer til administrerende direktør, det vil si konsernledelsen.

Lønn fastsettes etter vurdering av prestasjon samt vilkår i markedet for de ulike områdene. Lønn skal fremme gode prestasjoner og sikre at konsernet når strategiske mål. Lønnsfastsettelsen skal ikke skade konsernets omdømme eller være markedsledende. Lønnen bør sikre at konsernet har evne til å tiltrekke og beholde ledende ansatte med ønsket kompetanse og erfaring.

Variabel godtgjørelse fastsettes på bakgrunn av en helhetlig vurdering basert på følgende forhold: kunde/markedsperspektiv, interne prosesser, organisasjon og kompetanse samt finansielt perspektiv. Variabel godtgjørelse kan opptjenes årlig, men skal være basert på oppnådde mål siste to år. Ledende ansatte kan motta konsernbonus på lik linje med øvrige ansatte i konsernet. Eventuell variabel lønn, inkludert konsernbonus, skal kunne utgjøre inntil 25 prosent av fast lønn inkludert feriepenger. For konserndirektør Kapitalmarked kan det gis variabel lønn, inkludert konsernbonus, på inntil 50 prosent av fast lønn inkludert feriepenger. Det tildeles ikke resultat-baserte ytelser utover nevnte ordninger. Variabel lønn inngår ikke i pensjonsgrunnlaget. Konserndirektør risikostyring og compliance mottar ikke variabel lønn utover konsernbonus.

Halvparten av den variable godtgjørelsen, med unntak av konsernbonusen, gis i form av aksjer i SpareBank 1 SR-Bank ASA, hvor 1/3 kan disponeres hvert av de kommende tre år. Den delen av den variable godtgjørelsen som utbetales i aksjer skal avkortes dersom rekalkulering av beregningsgrunnlaget for den variable godtgjørelsen i

opptjeningsåret viser at beregningsgrunnlaget er vesentlig lavere enn det beregningsgrunnlaget som ble lagt til grunn i opptjeningsåret.

Naturalytelser kan tilbys ledende ansatte i den grad ytelsene har en naturlig tilknytning til den enkeltes funksjon i konsernet og er i tråd med markedsmessig praksis for øvrig.

Pensjonsordning skal ses i sammenheng med øvrig godtgjørelse og skal gi konkurransedyktige betingelser. Medlemmer av konsernledelsen har en pensjonsalder på 62 år, med unntak av siste ansatte konsernmedlem som har en pensjonsalder på 67 år. Konsernledelsen er medlemmer av den lukkede ytelsesordningen som ved full opptjening gir rett til en pensjon på 70 prosent av pensjonsgivende inntekt, inkludert pensjon fra Folketrygden og AFP, fra fylte 67 år. Dette gjelder ikke siste ansatte konsernmedlem, hvor pensjonen er begrenset til 12 G. De ansatte i konsernledelsen som har pensjonsalder på 62 år, har fra fylte 62 år til fylte 67 år rett på en pensjon tilsvarende 70 prosent av pensjonsgivende inntekt i form av driftspensjon.

Ingen ledende ansatte har avtale om etterlønn ved fratredelse før oppnådd pensjonsalder.

Variabel godtgjørelse til øvrige ansatte

Konsernbonus

Konsernet har en konsernbonusordning som omfatter samtlige ansatte i konsernet. Konsernbonusen fastsettes som en lik prosent av fast lønn, og kan maksimalt utgjøre 1,5 månedslønn. Konsernbonusen fastsettes med utgangspunkt i konsernmålekort fastsatt av styret og i forhold til finansielle og ikke-finansielle mål som vektlegges med henholdsvis 70 prosent og 30 prosent. Konsernbonusen utbetales i sin helhet som kontanter.

Teambonus

Teambonus kan benyttes som et verktøy for å fremme aktivitet og salgsresultater. Teambonus kan maksimalt utgjøre 50 000 kroner pr ansatt og utbetales i kontanter.

Individuelle bonus

Individuell bonus kan benyttes som et virkemiddel for konsernet til å premiere ekstraordinære prestasjoner samtidig som det kan være et godt verktøy for å opprettholde en fornuftig fastlønnsutvikling. Individuell bonus utbetales med 50 prosent aksjer og 50 prosent kontanter. Individuell bonus kan

maksimum utgjøre 25 prosent av fast-lønn inkludert konsernbonus og eventuelt teambonus.

Særordninger

Konkurransesituasjonen samt markedspraksis kan tilsa at det innenfor enkelte områder er ønskelig å etablere særordninger knyttet til variabel godtgjørelse. For ansatte som omfattes av særordninger eller kan motta individuell bonus og som er å anse som ledende ansatte, ansatte med arbeidsoppgaver av vesentlig betydning for foretakets risikoeksponering eller andre ansatte og tillitsvalgte med tilsvarende godtgjørelse (i henhold til Forskrift om godtgjørelsesordninger) skal de samme prinsipper som for konsernledelsen gjelde i forhold til kriterier for tildeling samt utbetaling av variabel godtgjørelse. Denne kategorien ansatte vil ikke kunne motta teambonus.

Ansatte med kontrolloppgaver kan ikke motta variabel godtgjørelse utover konsernbonus.

Bindende retningslinjer for aksjer, tegningsretter, opsjoner med videre for det kommende regnskapsåret

Administrerende direktør og ledende ansatte gis, på lik linje med øvrige ansatte i konsernet, adgang til å delta i rettede emisjoner mot konsernets ansatte.

For all variabel lønn, med unntak av konsernbonus, som administrerende direktør og konsernledelsen vil opptjene i 2013, vil halvparten av den variable lønnen bli utbetalt i form av aksjer utstedt av SpareBank 1 SR-Bank ASA. For aksjer som blir tildelt som variabel godtgjørelse, vil inntil 1/3 av aksjene kunne deles ut hvert av de kommende tre år.

Redegjørelse for lederlønnspolitikken i foregående regnskapsår

Styret bekrefter at retningslinjene om lederlønn for 2012 gitt i fjorårets erklæring er blitt fulgt, likevel slik at konsernbonus er blitt utdelt fullt ut som kontanter i stedet for at halvparten er blitt utdelt i form av aksjer i SpareBank 1 SR-Bank ASA. Ansatte som har mottatt individuell bonus, og som ikke er omfattet av særordningene i Forskrift om godtgjørelsesordninger, har 2 års bindingstid på bonusaksjer istedenfor utdeling av aksjene med 1/3 hvert av de kommende 3 år.

Offentliggjøring av godtgjørelse

For 2012 er det totalt kostnadsført 874 mill kroner i godtgjørelse fordelt på 1330 ansatte. 780 mill kroner er fast godtgjørelse og 94 mill kroner er variabel ytelse. Viser til note 22 i konsernets årsrapport for informasjon om personalkostnader.

Tabellen under viser offentliggjøring av godtgjørelse for ansatte som omfattes av spesielle krav til godtgjørelsesordningen.

Tabell 41: Offentliggjøring av godtgjørelse

Offentliggjøring av godtgjørelse	Antall	Godtgjørelse	Herav variabel godtgjørelse
Ledende ansatte; daglig leder, medlemmer av konsernledergruppen	9	19.073	1.527
Ansatte og tillitsvalgte med arbeidsoppgaver av vesentlig betydning for foretakets risikoeksponering	6	7.995	562
Andre ledende ansatte	8	13.929	3.263
Ansatte med kontrolloppgaver	7	6.026	337